†česká romština
a bohemismy v ní

viktor.elsik@ff.cuni.cz

40. žďárek

kostelec n. černými lesy, 2. listopadu 2019

čeští romové

česká romština

zdroje dat

bohemismy

od 15. st.
od 16. (zvl. 17.–18.) st.
od 2. pol. 19. st.
od zač. 20. st.
sinti
kalderara
sinti
sinti
čeští r.
lovara
světští
moravští r.
sinti

čeští romové

čeští romové

čermák, chadraba, kloc, petržilka, růžička, serynek, studený, šubrt, vrba, vinter aj.

moravští romové

burianský, daniel (15 %), dycha, herák, holomek (33 %), ištván, kýr, kubík, malík, murka, vašek aj.

světští

berousek, blümel, faltýnek, fink, flachs, florián, helfer, janeček, kaiser, kellner, kludský, kočka, spilka, šimek, tříska, vocásek, wertheim aj.

sinti

bamberger, hauer, klimt, kraus, lagron, laubinger, paffner, reinhardt, richter, schlehoffer, schneeberger aj.

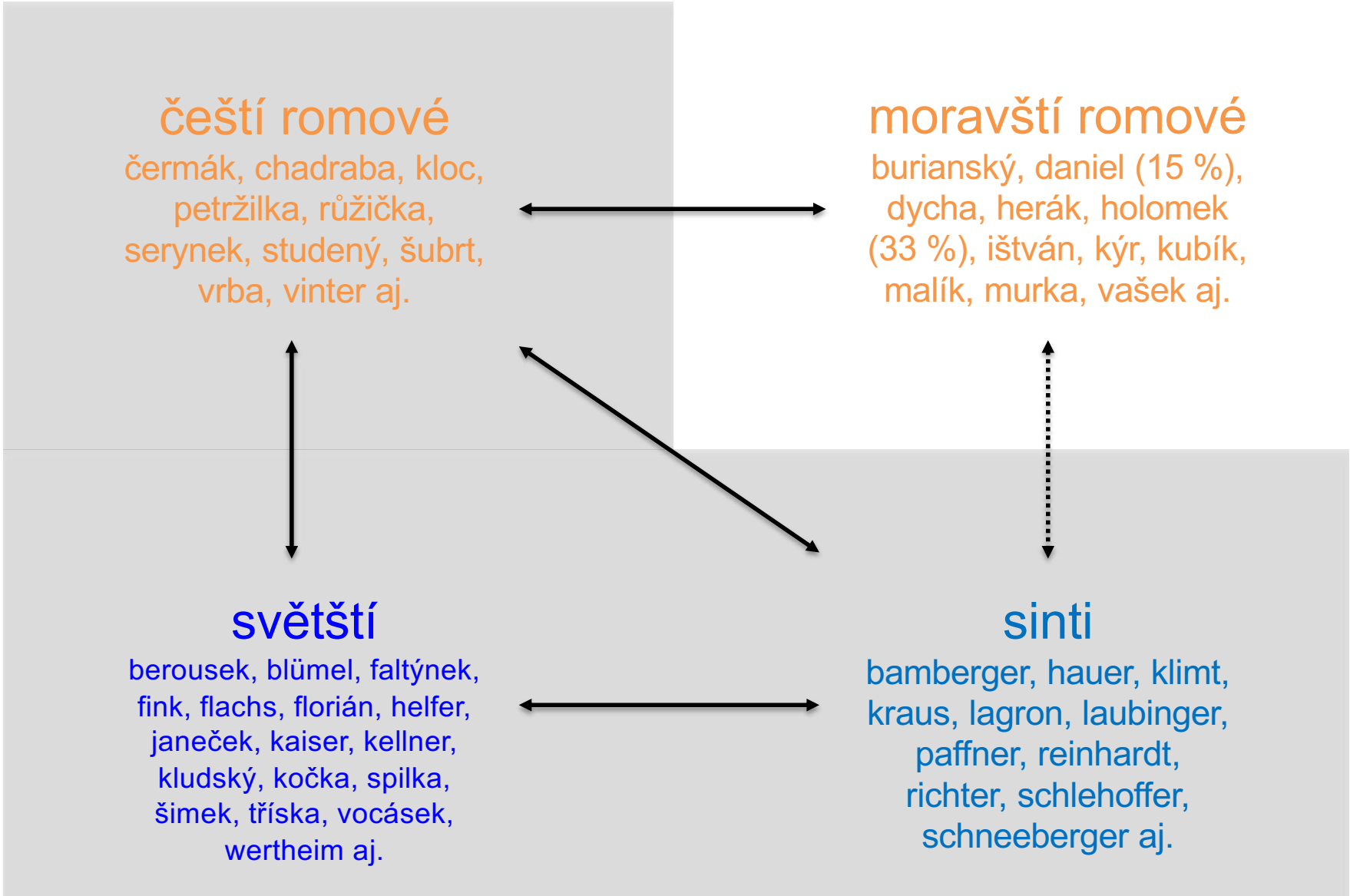
čeští romové
čermák, chadraba, kloc, petržilka, růžička, serynek, studený, šubrt, vrba, vinter aj.
moravští romové
burianský, daniel (15 %), dycha, herák, holomek (33 %), ištván, kýr, kubík, malík, murka, vašek aj.
světští
berousek, blümel, faltýnek, fink, flachs, florián, helfer, janeček, kaiser, kellner, kludský, kočka, spilka, šimek, tříska, vocásek, wertheim aj.
sinti
bamberger, hauer, klimt, kraus, lagron, laubinger, paffner, reinhardt, richter, schlehoffer, schneeberger aj.

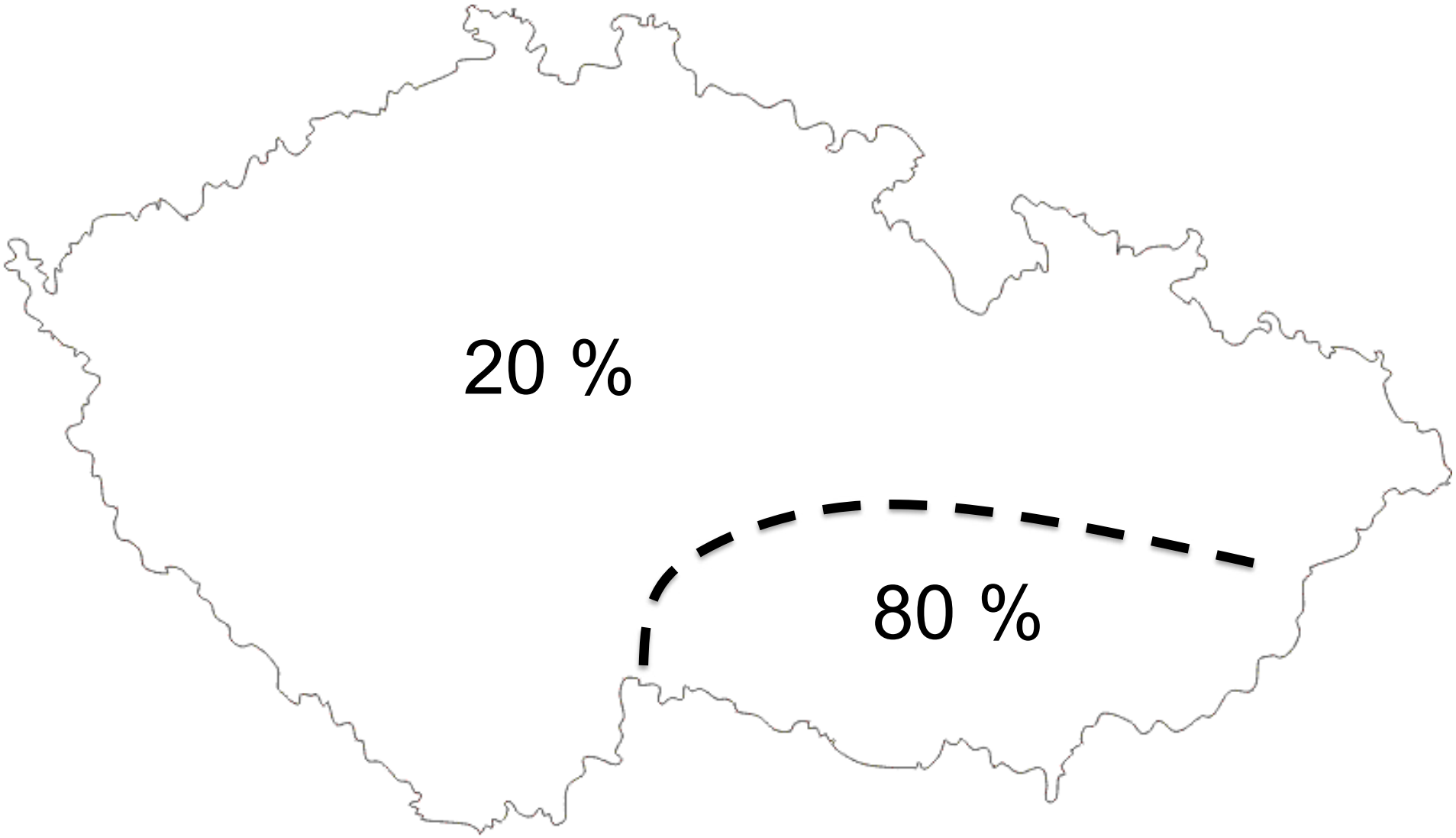
20 %
80 %

Cikán právníkem

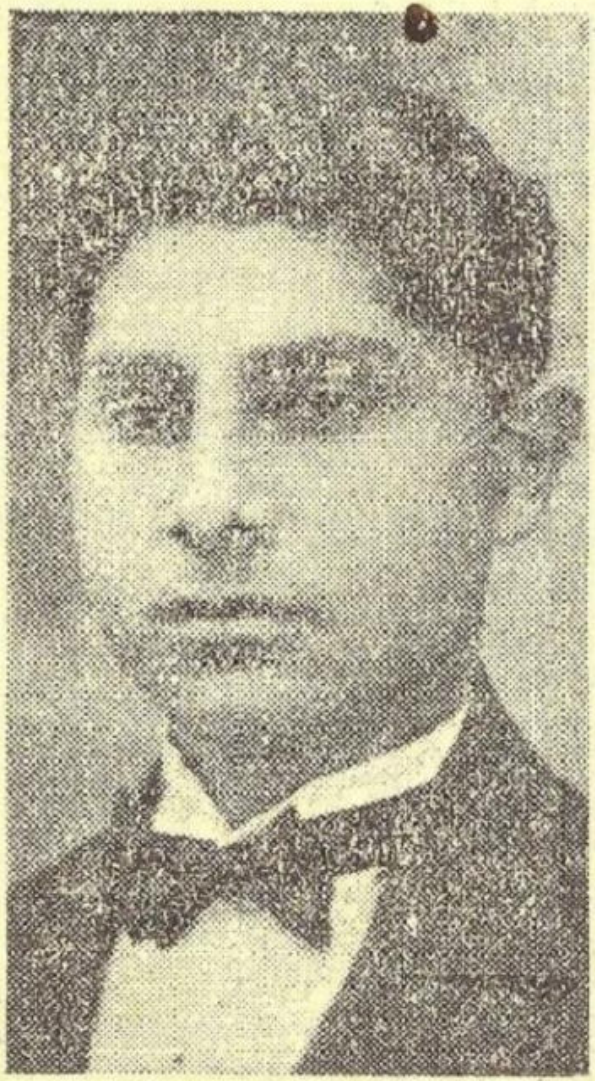

Na právni
Karlovy u
Praze složi
dávnem s c
spěchem d
zkoušku č
ský cikán
lomek ze
u Kyjova. J
ní škole, r
siu v Kyjov
veľké nadá
ritní zkouš
vyznamenán
právnickou
Praze absc
nejbližší c
poslední stá
ne se na
českoslover
nem s at
titulem, ale
českoslover
nem-prá

Čís. záznamu: 1

Tato cikánská legitimace obsahuje 26 stránek.

REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ.

Duplikát.

CIKÁNSKÁ LEGITIMACE

vydaná podle § 4 zákona ze dne 14. července 1927, č. 117 Sb. a n.

Číslo cikánské legitimace 18846

(shodující se s číslem u Ústředí pro potulných cikánů).

Jméno a příjmení majitele: Zberák

Jaroslav (přezdívka): /.

Státní příslušnost: československá

Vydána politickým (státním policejním) úřadem

UH. BRODĚ

dne 31. XII. 1937

Razítko: Přednosta úřadu: Za okresního hejtmana

— 1 —

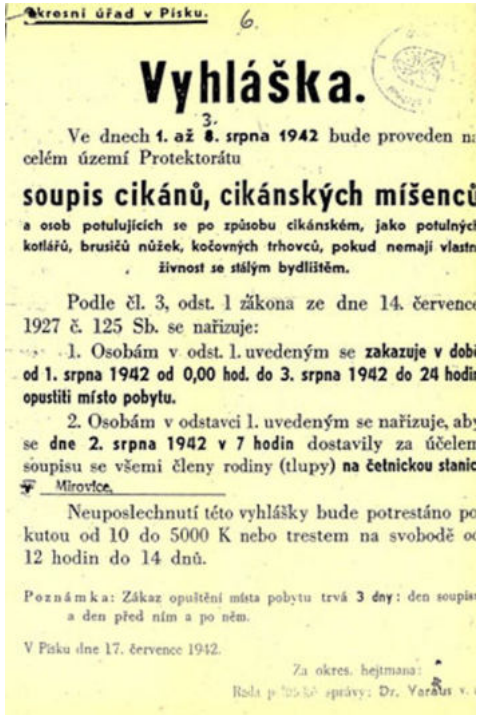

Okresní úřad v Písku. 6.

Vyhláška.

Ve dnech 1. až 3. srpna 1942 bude proveden na celém území Protektorátu

soupis cikánů, cikánských míšenců

a osob potulujících se po způsobu cikánském, jako potulných kotlářů, brusičů nůžek, kočovných trhovců, pokud nemají vlastní živnost se stálým bydlištěm.

Podle čl. 3, odst. 1 zákona ze dne 14. července 1927 č. 125 Sb. se nařizuje:

1. Osobám v odst. 1. uvedeným se **zakazuje v době od 1. srpna 1942 od 0,00 hod. do 3. srpna 1942 do 24 hodin opustiti místo pobytu.**

2. Osobám v odstavci 1. uvedeným se nařizuje, aby se **dne 2. srpna 1942 v 7 hodin** dostavily za účelem soupisu se všemi členy rodiny (tlupy) **na četnickou stanici** Mirovice.

Neuposlechnutí této vyhlášky bude potrestáno pokutou od 10 do 5000 K nebo trestem na svobodě od 12 hodin do 14 dnů.

Poznámka: Zákaz opuštění místa pobytu trvá **3 dny**: den soupisu a den před ním a po něm.

V Písku dne 17. července 1942.

Za okres. hejtmana:

Řídí p[illegible] správy: Dr. Varaus v. [illegible]

Černí Židé.

I s cikány tam, kam patří!

Je to odedávna postrach našich městeček, vísek a i periferií velkoměsta. Nejen policie a četnictvo, ale snad každý člověk by mohl vyprávět o jejich krádežích, loupežích, podvodech a často i horších věcech. Jako věční Ahasveři toulají se světem, nejsouce — téměř všichni — schopni žádné poctivé a čestné práce.

Do redakce našeho listu přišlo již mnoho dopisů, ve kterých pisatelé upozorňují na jejich činnost na okraji Prahy, zvláště v Michli a na Kačerově, kde celé odpoledne a večery vysedávají v restauracích a vesele obchodují. Přirozeně, že po cikánsku...

V Říši právě teď, 1. dubna t. r., vstoupilo v platnost nařízení říšského ministra práce, podle kterého platí nyní pro cikány stejná nařízení a stejné pracovní podmínky jako pro Židy. Při tom se nečiní rozdílu mezi plnokrevnými cikány a míšenci, kteří jsou jako takoví říšskými policejními úřady zjištěni.

Cikány nutno zařadit tam, kam svým charakterem a svým jednáním jedině patří, totiž vedle Židů.

čeští romové

česká romština

zdroje dat

bohemismy

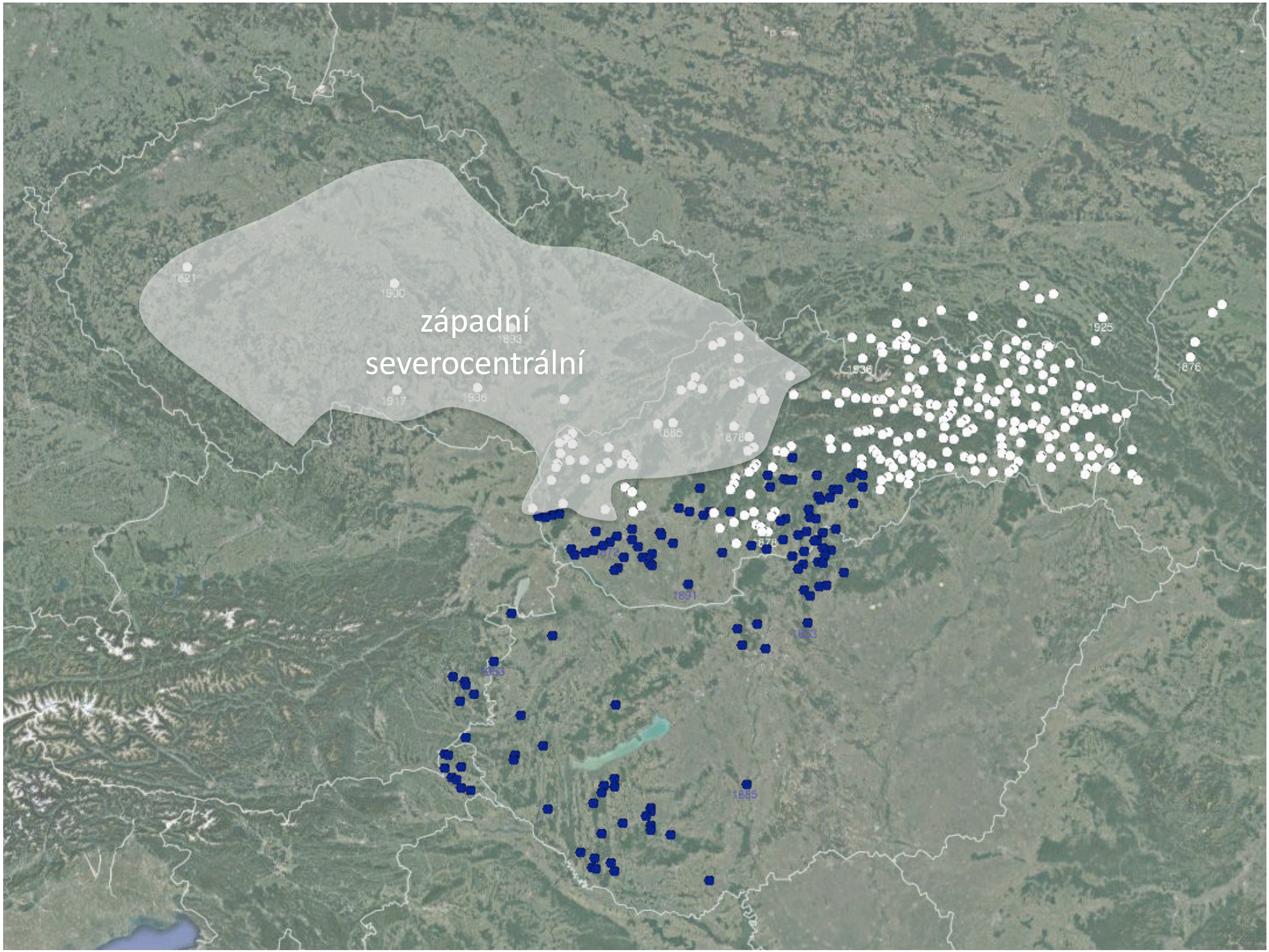
západní
severocentrální

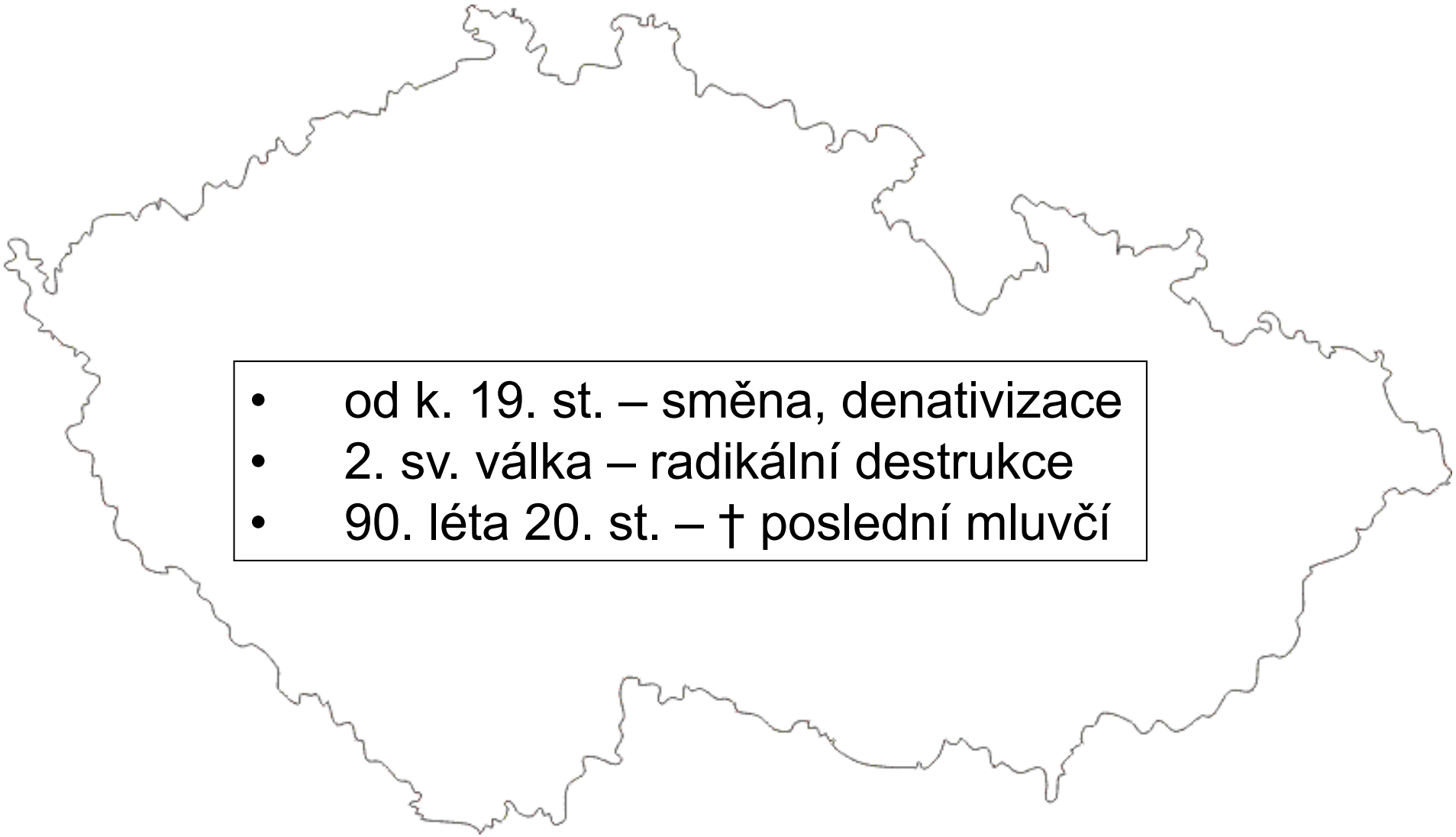

- od k. 19. st. – směna, denativizace
- 2. sv. válka – radikální destrukce
- 90. léta 20. st. – † poslední mluvčí

Emílie „Elina“ Machálková, roz. Holomková

1926–2017

Vy zpíváte romsky, ale jak to, že romsky nemluvíte?

Já romsky rozumím, ale doma na nás mluvili česky. Mezi sebou romsky hovořili, hlavně když chtěli, abychom jim nerozuměli. Ale na nás mluvili česky.

Miloš romsky uměl, on se naučil od strejdů a s Tomášem chtěli napsat romský slovník. No ale už k tomu nedošlo.

Jožka Kubík

1907–1978

Podobně jako jiné romské rodiny usedlé na Moravě po mnoho desítiletí přestali i Kubíci mluvit romsky a ani jinak se nesnažili odlišovat od okolního obyvatelstva; přesto s ním však nikdy tak docela nesplynuli. Tutéž skutečnost tu ostatně odráží i hudba: Romové zde hráli po boku příslušníků majoritního etnika - způsobem, který do značné míry spoluutvářeli, a to převážně moravské lidové písně.

http://www.hrubavrbka.cz

čeští romové

česká romština

zdroje dat

bohemismy

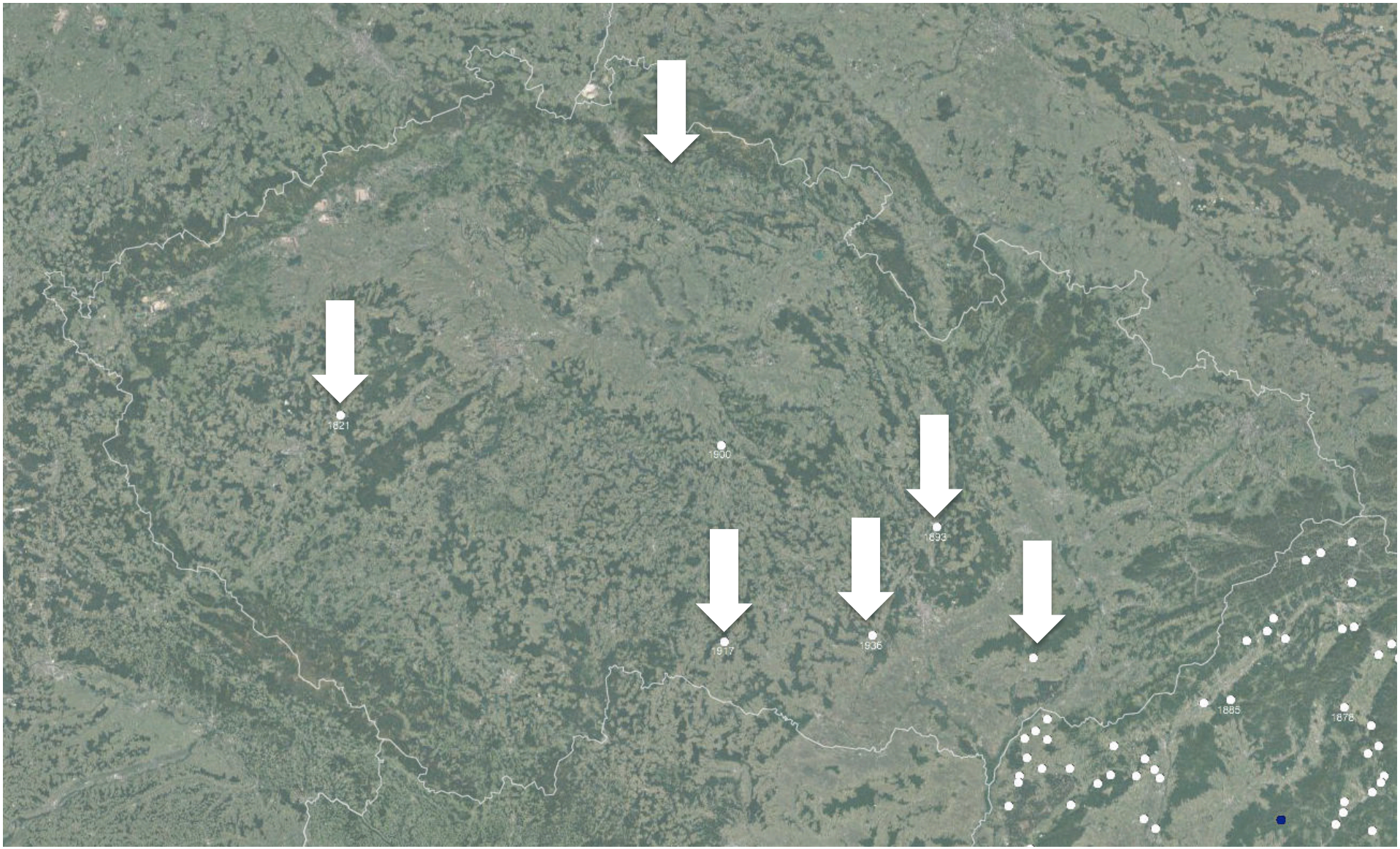

lokalizova(tel)né zdroje

Puchmayer, Anton Jaroslaw

1769–1820

Románi Čib, das ist: Grammatik und Wörterbuch der Zigeuner Sprache, nebst einigen Fabeln in derselben. Dazu als Anhang die Hantýrka oder die Čechische Diebessprache

Prag: Fürst-erzbischöflichen Buchdruckerey 1821

7826

Románi Čib,

das ist:

Grammatik und Wörterbuch
der
Zigeuner Sprache,
nebst einigen Fabeln in derselben.

Dazu als Anhang
die
Hantýrka,
oder
die Čechische Diebessprache.

Von
Anton Jaroslaw Puchmayer.

Prag.
Gedruckt in der Fürst-erzbischöflichen Buchdruckerey, auf Kosten der Josepha verwittweten Betterl von Wildenbrunn, Buchdruckerinn.
1821.

HI1

Gegen das Ende des Jahres 1819 wurde im Dorfe Wranowitz, Radnitzer Herrschaft, eine Bande Zigeuner, 17 Personen an der Zahl, aufgehoben; und weil man ihre Pässe für verdächtig hielt, wurden die Männer zur Untersuchung nach Pilsen abgeschickt, die Weiber und Kinder aber in Radnitz zurückbehalten. Dem zehnwochenlichen Verkehr mit diesen Leuten, worunter sich besonders ein kleiner, aber verständiger Knabe von etwa zwölf Jahren auszeichnete, hat gegenwärtiges Werkchen sein Daseyn zu verdanken.

Ke konci roku 1819 byla ve vsi Vranovice v radnickém panství zadržena tlupa Cikánů, 17 osob počtem; a protože jejich pasy byly považovány za podezřelé, byli muži odesláni na výslech do Plzně, ženy a děti však ponechány v Radnicích. Desetitýdennímu styku s těmito lidmi, mezi nimiž vynikal především jeden malý, ale rozumný hoch asi dvanáctiletý, vděčí toto dílko za svou existenci.

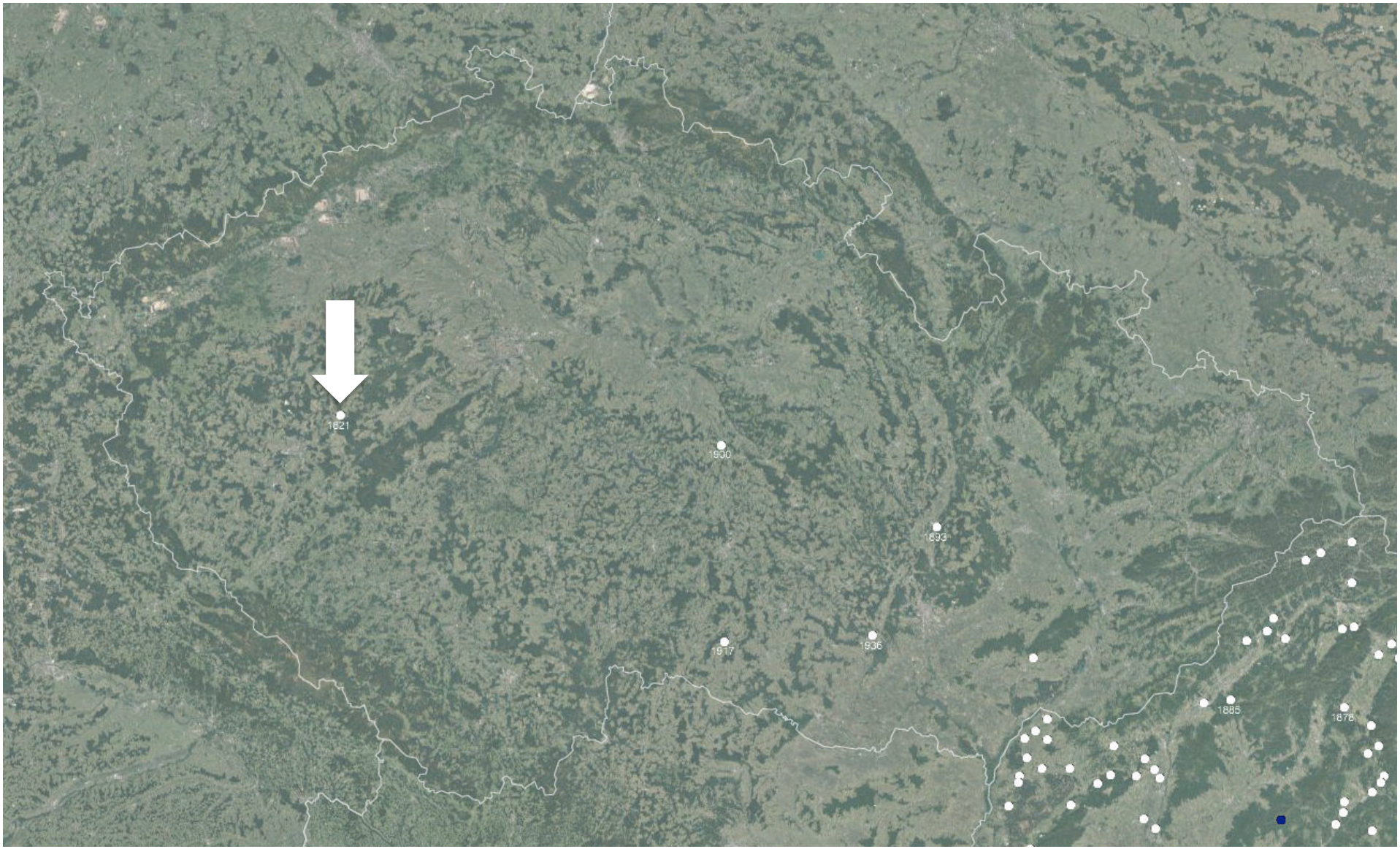

„vranovice“

Der Rome in Böhmen theilet sich in zwey Partheyen.
Der eigentliche Kálo, dessen Väter aus Ungarn herein-
A 2

gezogen sind, treibt Profession und ist größtentheils ein Schmid, der vom Orte zum Orte zieht, seinen kleinen Ambos und Handbalg mit sich führt, seine Feueresse aufschlägt, wo es ihm beliebt, und trotz seiner einfachen Werkzeuge meist kleine, aber ziemlich gute Arbeiten verfertiget. Er hausset in den östlichen Kreisen Böhmens, in den süd- und westlichen ist er selten zu sehen.

Rom v Čechách delí se na dvě skupiny. Vlastní *Kálo*, jehož předci přitáhli z Uher, provozuje řemeslo a je ponejvíce kovářem, který táhne od místa k místu, svou malou kovadlinu a měch s sebou nosí, svou výheň zřídí, kde se mu zlíbí, a navzdory svému prostému náčiní vyrábí většinou malé, ale docela dobré výrobky. Přebývá ve východních krajích Čech, v jižních a západních je viděn zřídka.

Uebrigens ist das Romsche eine äußerst einfache, sehr leicht zu erlernende Sprache; denn gegen das Ende jener zehn Wochen hatte es keine Schwierigkeit für mich, die Gespräche der Zigeuner zu verstehen. Von ihrem Wohlklange kann sich jedes unverstimmte Ohr überzeugen.

Prag den 29. September 1820.

Anton Jaroslaw Puchmayer.

Romština je mimochodem krajně jednoduchý, snadno naučitelný jazyk; neboť ke konci oněch deseti týdnů mi nečinilo žádné obtíže rozumět rozhovorům Cikánů. O jejím ladném zvuku se může přesvědčit každé nerozladěné ucho.

Nom. laxro' pchral, ihr Bruder
Gen. laxre pchraleskero, ihres Bruders u. s. w.
Nom. laxri pchen, ihre Schwester
Gen. laxra pcheňaxero, ihrer Schwester u. s. w.
Peskro, sein (swůg), und peskri, seine (swá) gehen auf eben diese Weise.

§. 44. Steht vor dem Fürworte eine Präposition, so wird x in t, g in d verwandelt: xia peste, zu sich; angal tute, vor dir; pre lende, auf sie (pal mande, pal amende, nach mir, nach uns; pas leste, pas late, neben ihm, neben ihr; tel tumende, unter euch. — man verliert das n: pre ma, auf mich.

II.

Conjugation.

§. 45. Die Romsche Sprache hat eine einzige Konjugation.

Indicativ: Praesens.

	Form I.	II.	III.	IV.
Sing. 1.	(me) čorav,	terňóvav,	avsárav,	bičavav,
2.	(tu) čores,	terňos,	avsáres,	bičaves,
3.	(jov) čorel,	terňol,	avsárel,	bičavel,
Pl. 1.	(amen) čoras,	terňovas,	avsáras,	bičavas,
2. 3.	(tumen) (jon) čoren,	terňon,	avsáren,	bičaven,

Ich

stehle, werde jung, thräne, schicke, u. s. w.

Nota. Die II kann auch wie die anderen gehen: terňoves, terňovel u. s. w.

Futurum.

S. 1.	čorava,	terňovava,	avsárava,	bičavava,
2.	čoreha,	terňoha,	avsáreha,	bičaveha,
3.	čorela,	terňola,	avsárela,	bičavela,
P. 1.	čoraha,	terňovaha,	avsáraha,	bičavaha,
2. 3.	čorena,	terňona,	avsárena,	bičavena,

Ich werde

stehlen, jung werden, thränen, schicken, u. s. w.

Imperfectum.

S. 1.	čoravas,	terňovavas,	avsáravas,	bičavavas,
2.	čorehas,	terňohas,	avsárehas,	bičavehas,
3.	čerelas,	terňolas,	avsárelas,	bičavelas,
P. 1.	čorahas,	terňovahas,	avsárahas,	bičavahas,
2. 3.	čorenas,	terňonas,	avsárenas,	bičavenas,

Ich

stahl, wurde jung, thränte, schickte, u. s. w.

Perfectum.

S. 1.	čordom,	terniſom,	avsárdom,	bičaďom,
2.	čordal,	terniſal,	avsárdal,	bičadal,
3.	čordas,	terniſas,	avsárdas,	bičadas,
P. 1.	čordam,	terniſam,	avsárdam,	bičadam,
2.	čordan,	terniſan,	avsárdan,	bičadan,
3.	čorde,	ternile,	avsárde,	bičade,

Ich habe

gestohlen, (ich bin jung geworden), gethränt, geschickt, ꝛc.

Plusquamperfectum.

S. 1.	čordomas,	terniſomas,	avsárdomas,	bičaďomas,
2.	čordělas,	terniſalas,	avsárdelas,	bičadělas,
3.	čorděhas,	terniſahas,	avsárděhás,	bičaděhas,
P. 1.	čordamas,	terniſamas,	avsárdamas,	bičadamas,
2. 3.	čorděnas,	terniſanas,	avsárděnas,	bičadenas,

Ich hatte

gestohlen, (ich war jung geworden), gethränt, geschickt, ꝛc.

Imperativ:

S. 2.	čor,	terňol,	avsár,	bičav,
P. 1.	čoras,	terňovas,	avsáras,	bičavas,
2.	čoren,	terňon,	avsáren,	bičaven.

Conjunctiv:

te čorav,	te terňovav,	te avsárav,	te bičavav
daß ich stehle,	jung werde,	thräne,	schicke.

Infinitiv:

te čorel,	te terňol,	te avsárel,	te bičavel,
stehlen,	jung werden,	thränen,	schicken.

Čingerdo, *a.* abgerissen.
Čingerdo, *m.* ein Bohrer.
Čingerdóro, *m.* kl. Bohrer.
Čirixlo, *m.* der Vogel.
Čirixli, *f.* der Vogel (Weibch.)
Čirixlóro, *m.* kl. Vögelchen.
Čirla, *adv.* lang (*diu*); čirleder, länger.
Čivav, ich werfe.
Čivrdav, ich werfe.
Čon, *m.* der Mond.
Čonúno, *a.* Monds.
Čonóro, *m.* kl. Mond.
Čor, *m.* der Dieb, 2) Barthaar.
Čoróro, *m.* kl. Dieb, 2) kl. Bh.
Čóral, *adv.* diebischer Weise.
Čorav, ich stehle.
Čoresxero, *a.* diebisch.
Čorica, *f.* eine Diebinn.
Čoriben, *m.* Diebstahl.
Čorixáno, *m.* Dieberey.
Čoritxa, *adv.* diebisch.
Čorválo, *a.* bärtig.
Čokav, ich lecke.
Čokipen, *m.* Armuth.
Čoko, *m.* arm.
Čokoro, *m.* armer Teufel.
Čokovav, arm werden.
Čúži, *f.* die Zitze.
Čúžo, *a.* leer.
Čulav, tröpfeln.
Čulo, *adv.* wenig.
Čumidav, ich küsse.
Čungard, *m.* der Speichel.
Čungardav, ich spucke aus.
Čupni, *f.* die Peitsche -nóri, *f.*
Čupnix, *f.* die Karabatsche.
Čupnixóri, *f.* kl. Peitsche.
Čúri, *f.* das Messer.
Čuróri, *f.* das Messerchen.

D.

Dah, *f.* Schlag; Wunde.
Dad, *m.* Vater.
Dádoro, *m.* Väterchen.
Daj, *f.* Mutter.
Dájori, *f.* liebe Mutter.
Dand, *m.* der Zahn.
Dandóro, *m.* das Zähnchen.
Danderax, ich beiße; nage.
Dar, *f.* die Furcht.
Darav, ich fürchte.
Daravav, ich jage Furcht ein.
Dav, ich gebe; -ril, ich farze; -žola, ich pfeife (hwizdám); del brišind, es regnet; dav xarie, ich schieße; -andré le grasten, ich spanne ein.
Desto, *m.* Beilstiel.
Deš, *num.* zehn.
Dešto, *adj.* der zehnte.
Dešujek, *num.* eilf.
Dešujekto, *adj.* der eilfte.
Dešuštár, *num.* vierzehn.
Dešuštárto, *adj.* vierzehnte.
Dešuštárvár, *adv.* vierzehnmal.
Dešvár, *adv.* zehnmal.
Dešvaršel, *num.* tausend.
Dešutrinvár, *adv.* dreyzehnmal.
Devel, *m.* Gott; mro devel, unser Herr Gott.
Devleskero, *g.* Gottes.
Div, *m.* Korn.
Dives, *m.* Tag.
Divesasóvav, tagen.
Doha, *adv.* genug.
Dombos, *m.* ein Hügel.
Dori, *f.* ein Band (kalaun).
Dorori, *f.* kl. Band.
Drak, *f.* die Traube.
Dranxuria, *m.* der Teller.
Drom, *m.* der Weg.
Dromengéro, *m.* Wanderer.

Dud, *m.* das Licht.
Dudóro, *m.* kl. Licht.
Duxone, *adv.* mitsammen.
Dugo, *a.* lang.
Dugipen, *m.* Länge.
Duk, *f.* Schmerz.
Dukal, te, schmerzet.
Duma, Sprache.
Dumo, *m.* der Rücken.
Dumóro, *m.* kl. Rücken.
Dumux, die Faust.
Dur, *adj.* weit.
Duvar, die Thür.
Duvár, *adv.* zweymal.
Duvárbiš, *num.* vierzig.
Dykav, ich sehe.
Dyklo, *m.* ein Tüchel.
Dylino, *a.* dumm; -nes, *adv.*
Dylos, *m.* Mittag.
Dyz, *f.* das Schloß (*arx*).

Z (dz, ds).

Zar, *f.* ein Haar (chlup).
Zaróri, *f.* ein Härchen.
Zwrálo, *adj.* haarig.

X (dž).

Xamutro, *m.* der Elbam.
Xanav, ich weiß; kenne.
Xav, ich gehe.
Xido, *a.* lebendig; hixido, er lebt.
Xidárav, ich ernähre.
Xov, *f.* der Hafer.
Xuxal, *m.* der Hund.
Xixlóro, *m.* ein Hündchen.
Xuxli, *f.* die Hündinn.
Xuxlóri, *f.* kl. Hündinn.
Xungalo, *adj.* garstig.
Xuv, *f.* die Laus.
Xuvóri, *f.* kl. Laus.
Xuválo, *adj.* lausig.
Xuvli, *f.* ein Weibsbild.

E.

Efta, *num.* sieben, 2) Woche.
Eftangéro, *m.* ein Siebner.
Eňa, *num.* neun.
Eňato, *adj.* der neunte.
Eňavár, *adv.* neunmal.

F.

Fadinav, ich erfriere.
Fadindo, *a.* erfroren.
Feder, *comp.* besser.
Fóli, *f.* eine Graupe.
Foloori, *f.* ein Gräupchen.
Foros, *m.* die Stadt.
Foričkos, *m.* ein Städtchen.
Foroskéro, *m.* ein Städter.
Funtos, *m.* ein Pfund.

G.

Gad, *m.* das Hemd.
Gadóro, *m.* das Hemdchen.
Gáxo, *m.* Bauer, 2) Hauswirth, 3) *pl.* die Leute.
Gáxoro, *m.* kl. Bauer.
Gáxi, *f.* d. Bäuerinn 2) Wirthinn
Gáxori, *f.* liebe Wirthinn.
Gaxúno, *adj.* Bauers.
Gombáňa, *f. pl.* Sackuhr.
Garaži, *m.* ein Groschen.
Garávav, ich verstecke.
Gav, *m.* ein Dorf.
Gelva, *f.* der Kropf.
Gelválo, *adj.* kropfig.
Ger, *f.* die Kräze.
Géro, *m.* selig; mro géro dad, mein gottsel. Vater.
Ghangeri, *f.* die Kirche.
Ghangeróri, *f.* kl. Kirche.
Gilavav, ich singe.
Gin, die Zahl.

Fabeln.

Ruv th' o Baxróro.
Wlk a beránek.
Der Wolf und das Lamm,

Ruv th' o baxróro, xamłas pes lenge te pi-
Wlk a beránek, chtělo se gim pj-
Der Wolf und das Lamm, wollten trin-
jel, avle xie léňóri, xaj te pijen páňóri. Ruv
ti, přišli k potůčku, aby pili wodičku. Wlk
ken, kamen zum Bächlein, zu trinken das Wasserlein. D. W.
has terdo upré, th' o baxróro téle. Dyklas o ruv
stál nahoře, a beránek dole. Widěl wlk
stand oben, und das Lamm unten. Sahe der Wolf
e baxróres, pchendas: „Hoske mange čixałáres
gehně, řekl: „Proč mně kaljš
das Lamm, sprach: „Warum mir trübest du
o páni?" Pchendas o baxróro: „Našti tuxe, raja
wodu?" Řeklo gehně: „Nemohu tobě, pane
das Wasser?" Sprach das Lamm: „Nicht kann ich dir, Herr
mro! te čixałáray o páni: vaj tutar kia mande tchamůg!
kaliti wodu: nebo od tebe ke mně te-
mein! trüben das Wasser: denn von dir zu mir es flie-
čol." Pchenel o ruv: „Ehi odolesxe berš, so man
če." Prawj wlk: „Gest tomu rok, cos mě
ßet." Spricht der Wolf: „Es ist dem ein Jahr, was mir
koškal." Pchendas o baxróro: „Mange nane buter
lál." Řekl beránek: „Mně není wjce
du geflucht hast." Sprach das Lamm: „Mir nicht ist mehr

čax trin čon." Axana ruv: „To has tro pchral?"
než tři měsýce." Nynj wlk: „To byl twůg bratr?"
als drey Monate." Jetzt der Wolf: „Das war dein Bruder?"
Próda baxróro: „Me som xorxoro the xorxoro;
Nato gehně: „Ga gsem sám a sám;
Darauf das Lamm: „Ich bin allein und allein;
mange nane nihavo pchral." „Ač tu odova, vaj
nemam žádného bratra." „Buď ty to, nebo
ich habe keinen Bruder." „Sey du es, oder
tro pchral, vaj tro dad: savore san vina." Chu-
twůg bratr, nebo twůg otec: wšickni gste winni." Po-
dein Bruder, oder dein Vater: alle seyd schuldig." Er er-
dyňas dandença, čindas prexo e baxróres.
padl zubami, roztrhl na kusy beránka.
griff mit den Zähnen, zerriß in Stücke das Lamm.

Avoxa xéren o mižech e lačença.
Tak dělagj zlj s dobrými.
So machen es die Bösen mit den Guten.

Pchúro th' o Rákle.
Stařec a Chlapcy.
Der Alte und die Knaben.

Štarvarbiščeberšengéro pchúro tchovelas e lichi.
Osmdesáti letý stařec sázel strom.
Ein achtzig jähriger Alter pflanzte einen Baum.
Trin čáxo odova dykle. „Našadal godi," pche-
Tři chlapcy to zhljdli. „Prozbyls rozumu," pra-
Drey Knaben es sahen. „Hast verlohren den Verstand," sa-
nen: „te kérel kér, to xalas; uva te tchovel
wj: „stawěti dům, toby prošlo; ale sázeti
gen sie: „bauen ein Haus, das ging an; aber pflanzen
lichi? So tuxe, pchurcja, odolestar xara? Jeke
strom? Co tobě, starče, z toho pogde? Gednau
einen Baum? Was dir, Alter, daraus kommen wird? Mit ci-
préha sal terdo andro hrobos. Ko xanel, xo odo-
nohau stogjš w hrobě. Kdo wj, kdo z ně-
nem) Fuße stehest du im Grabe. Wer weiß, wer da-

37. Jov pchendas: Odov, havo kerdas láčo jíl.
On prawil; Ten, ktery včinil dobré srdce
Er sagte: Der, welcher gethan hat gutes Herz
pre leste. Pchendas leskre Ježišos: Xa, the ker
nad njm. Řekl mu Gežjš: Gdi, a včiň
an ihm. Sprach zu ihm Jesus: Gehe hin, und thue
tu axaďa.
ty. tak.
du desgleichen.

Hantýrka.

Autrata, das Wirthshaus.
Autratský, d. Wirth campo.
Autratská, die Schenkwirthinn.

Babuk, altes Weib.
Barciklata, Eyer.
Bagauni, klein Geld.
Bachory, Better.
Balbach, ein Soldat.
Balbats, ein Jude.
Baljk, der Bauer.
Balice, die Bäuerinn.
Baňkar, der Hund.
Barbora, eine Almer.
Baňta, das Essen.
Baňtit, essen.
Baňtorona, der Mund.
Batabera, sprechen.
Bauchora, die Scheuer.
Bela, weißes Mehl.
Bělka, die Milch.
Bělký, das Licht.
Bělo, der Tag; *na bělo*, beim Mondschein.
Bělk, der Käse; Mond.
Beranit, betteln.
Bezdek, ein schichtiges Haus.
Bleskance, gute Steine.
Braukes, böse.
Břešťák, der Schullehrer, cantor.
Bezdech, still.

Cwoček, rhein. Gulden.
Cwokárnjk, der Schmied.
Cypawka, die Gans.

Čára, der Weg.
černá, finstere Nacht.
černá flákota, geräuchertes Fleisch.
čeracyt, sich ärgern.
černjcý, die Zigeuner.
černo, finster.
čmudák, der Tabak.
čudačka, *čudka*, Tabaks pfeife.

Desýtka, ein Zahn.
Deychawý, der Ofen.
Dilessein, der kein Geld hat.
Dlauhá Lhota, die Stadt Prag.
Doly, die Tasche; *dey to do dol*, stecke es ein.
Dorutit, liebkosen.
Drnohhlawka, *drnka*, eine Henne.

Wratislaw von Mitrovitz, Rudolf

1811–1874

Versuch einer Darstellung der Lebensweise, Herkunft und Sprache der Zigeuner im Allgemeinen und der in Österreich lebenden Zigeuner insbesondere

Prag: Heinrich Meren 1868

Ješina, Josef

1824–1889

Romáňi čib čili jazyk cikánský [a1,a2]

Romáňi čib oder die Zigeuner-Sprache. Grammatik, Wörterbuch, Chrestomathie [a3]

Slovník česko-cikánský a cikánsko-český

jakož i cikánsko-české pohádky a povídky [b]

[a1] Praha: Eduard Grégr 1880

[a2] Praha: František Urbánek 1882

[a3] Leipzig: List und Francke 1886

[b] Kutná Hora: Karel Šolc 1889

ROMÁŇI ČIB

ČILI

JAZYK CIKÁNSKÝ.

54 E 1433

SEPSAL

JOSEF JEŠINA,
FARÁŘ VE ZLATÉ OLESNICI.

Vydání druhé, opravené a rozmnožené.

V PRAZE 1882.
NAKLADATEL FR. A. URBÁNEK, KNIHKUPEC
pro literaturu paedag. i hudební a pomůcky učebné.

Neurčitý spůsob.

Te čorel — krásti
Te avsárel — slzeti
Te terňol — mládnouti
Te bičavel — poslati.

Příčestí.

Čordo — kraden
Avsárdo — slzen
Ternilo — omlazen
Bičado — poslán.

Přechodník.

Čorindos — krada
Avsárindos — slze
Terňindos — mládna
Bičavindos — posýlaje.

Poznámka 1. Místo *Jov čorel, avsárel* možno říci: *čorelo, avsárelo*
„ *Joj čorel, avsárel* „ „ *čoreli, avsáreli.*
Němečtí Cikáni říkají místo
Jov čorel = *koba čorel*
Joj čorel = *koja čorel*
Jon čoren = *kola čoren.*
Čorava je složeno z *čor* + (*v*) *ava*
Čordom „ „ „ *čor* + (*ve*) *jom*, při čemž *j* v *ď* přechází.

Poznámka 2. Sloveso jen tehdy má za sebou 4. pád, žádá-li toho nutnost, aby se vyhnulo nejasnosti, ostatně je 1. pád, k. p. *dykav čávo* místo *čáves* — vidím chlapce. — Jen některá slovesa mají 6. pád, k. p.

chudav, *pchučav* | *lestar* místo *les*
darav, *xánav* | *čavestar* „ *čáves.*

U náměstek však pád příslušný sloveso žádá.

§. 14. Býti (*a.* Sein).

Přítomný čas.

1. (*Me*) *hom* = jsem
2. (*Du*) *hal* = jsi
3. (*Job, joj*) *hi* = jest

1. (*Me*) *ham* = jsme
2. (*Dume*) *han* = jste
3. (*Jon*) *hi* = jsou.

1. (*Me*) *som* = jsem
2. (*Tu*) *sal* = jsi
3. (*Jov, joj*) *hi* (*ehi*) = jest

1. (*Amen*) *sam* = jsme
2. (*Tumen*) *san* = jste
3. (*Jon*) *san* = jsou.

Minulý čas.

1. (*Me*) *homes*
2. (*Du*) *hales*
3. (*Job, j.*) *his*

1. (*Me*) *hames*
2. (*Du me*) *hanes*
3. (*Jon*) *his*

1. (*Me*) *somas*
2. (*Tu*) *salas*
3. (*Jov*) *has* (*ehas*)

1. (*Amen*) *samas*
2. (*Tumen*) *sanas*
3. (*Jon*) *has, sanas*

Byl jsem atd.

Budoucí čas.

1. *Vaba*
2. *Veha*
3. *Vela*

1. *Vaha*
2. 3. *Vena*

1. *Avava*
2. *Aveha*
3. *Avela*

1. *Avaha*
2. 3. *Avena*

Budu, přijdu.

Rozkazovací spůsob.

Ve — buď
Ven — buďte
Ač — buď
Ačen — buďte

Příčestí.

Vabaskro — jsoucí, přicházející.

Neurčitý spůsob.

te avel — býti, přijíti.

Poznámka 1. Dle uherského nářečí je *h* místo *s*, k. p. *Amáro dad, savo hal* — otče náš, jenž jsi, kdežto čeští Cikáni říkají: *havo sal.*

Poznámka 2. Budoucí a ostatní časy tvoří se od *avav* (*vaba*) a značí: já budu, já přijdu, k. p. *Debel vela* — bůh bude, přijde; *me vaba tajsa koj* — já tam zítra budu, přijdu; *me avava kia tuke* — já přijdu k tobě, já budu u tebe.

Poznámka 3. Místo *jov hi* možno říci *hi lo*
„ *joj hi* „ „ *hi li*
„ *jon hi* „ „ *hi le.*

Kaj tut úlal?
Me na xánav.
Snad xánel mri daj, vaj mro dad.
Daje! kaj som úlo?
Andro Névo gav.
Kaj som boldo?
Čáveja, jav adaj, me tuke vareso pchenava.
So jój tuke pchenďas?
Ke pašal gavóro niko na ne.
Kaj xáha adadyves?
Me na xánav, kaj čoro xáva; talan andro veš.
Jav mança.
Tut odoj andr' ada veš oda jágaris na mukela.
Muk man čak.
Me na xánav, tu xánes, kaj xáha.
De tuke mro Devel bacht the sastýpen; me našti tuha xav.
Me papále xáva proda (pr' oda) hotáris, te man avela feder vaj na.
Adaj avri hi báro šil, akána xáva, te man tatárav; xa Debleha.

More, hár sal?
Láčes.
De mro Devel!
Odoj andro gav murdalílas bálo, xa, mek tuke les den.
Gáxo pchenďas, že (= ke) les chande, odoj hi už trin kurke, les našti chana.
Mek, xa čak vaš o bálo,

Kde jsi se narodil?
Já nevím.
Snad ví má matka nebo můj otec.
Matko! kde jsem se narodil?
V Nové vsi.
Kde jsem křtěn?
Synu, pojď sem, já ti něco povím.
Co (ona) ti povídala?
Že okolo vesničky žádný není.
Kam půjdeš dnes?
Já nevím, kam ubohý půjdu; snad do lesa.
Pojď se mnou.
Tebe (tam) v (tom) lese (ten) hajný nenechá.
Nech mne jen.
Já nevím, ty víš, kam půjdeš.

Dej ti Bůh štěstí a zdraví; já nemohu s tebou jíti.

(Já) půjdu opět na týž okres, bude-li mi lépe (nebo ne).

Zde venku je veliká zima, teď půjdu, abych se ohřál; jdi s Bohem.

Cikáne, jak se máš?
Dobře.
Dejž to Bůh!
Tam ve vesnici zdechlo prase, jdi, ať ti je dají.

Hospodář povídal, že je zahrabali, jsou tomu již tři neděle, nebudete je moci jísti.
Ať, jdi jen pro prase, já

me xáva papále pro kašt; jon odoj, mek báles tcháren, the xan vaš o páni.
Páňeha už avle. Den kio ják, o páni.
Jon les inke na dyne, pchende, den tumen korkóre oda piri kio ják.
Jon la na kamen te den.
Táven, pekas amenge koter karialo.
Xan vaš o lon, te amenge londáras.
Ma peken, jov amen na mukel te pekel.
Šelengero adaj avela, už adaj hi, jov amen lela; amenge dena duj kurke bári pchági.
Ma daran, na dena.
Me odoj somas dujvár, už man xánen ale tumen na xánen, tumenge našti den pchági.
Tumen inke odoj na sánas, ale (úva) me odoj somas, mange dena pchági duj čon.
Odoj na xáva, jon man chudenas, denas mange štár čon.

Čáveja! daje! fityn, táv vareso te chal.
Táv, me chávas, me cháva.

Vičin pro čáve. mek pen na máren, vaj me xáva tut te márel.
Ma xa, vaj leske pchagehas vast.
Cit, vaj me tut márava.
De rádeder tykne čávenge te chal.

půjdu opět na dříví; oni tam, ať prase opálí, a dojdou pro vodu.
S vodou už přišli. Dejte k ohni vodu.
Oni ji ještě nedali, řekli, dejte vy sami ten hrnek k ohni.

Oni jej nechtějí dáti.
Vařte, pečme sobě kus masa.

Jděte pro sůl, abychom si osolili.
Nepečte, on nás nenechá péci.
Četník sem přijde, už zde je, on nás vezme; nám dají dvě neděle velkého trestu.
Nebojte se, nedají.
Já tam byl dvakrát, mne už znají, vás však neznají, vám nemohou dáti trest.

Vy jste tam ještě nebyli, ale já tam byl, mně dají trestu dva měsíce.
Tam nepůjdu, oni by mne chytili, dali by mně čtyry měsíce.

Synu! matko! top, vař něco k jídlu.
Vař, já bych jedl, já budu jísti.
Křikni na děti, ať se neperou, nebo já půjdu tebe bít.
Nechoď, nebo bys mu zlámal ruku.
Mlč, nebo já tě budu bíti.
Dej raději malým dětem jísti.

the pielas. — Pal oda pchenďas leske o gavengero: „Me the mri gast xaha andro foros. Kana avaha kére, našav oda bakróro, havo jekto pre tute dykela.“ O gáxo the e gáxi géle ókia. Kana avle kére, gélas o ráklo andro bakrengero bára vikaha. Bakróre darandíle dykle pre leste savore prejekvár, the dylino našaďas savore. So ehas raske te kérel? Namuste pchenďas, odóva nane láčes? Te pchenďehas, minďar o nak našlíľahas; odoleske na pchenďas či. Kana sanas božiľa jevende, kchamľas o gavengero te xal khangére; úva naehas dud. „Kaj vareko amenge kérelas dud!“ „Me kérava dud tumenge, xan nor kchangére!“ O gavengero gélas peskra romňaha, the ráklo kérďas dud aďa: Líľas kandypmaskeri, kérďas ják the dyňas andro pchus the o kér tchabolas. Dykindos oda gavengero darandílo prastandíľas kére the o ráklo pchučľas pes: „Rušes tut?“ „Na,“ pchenďas o raj, gamľas o nak buter hár o kér. So te kérel bikereskereske? — Savore, o raj, o ráni the o ráklo gele andro bolipen. Gáxo the gáxi kchamle o rákles te našavel; odoleske pchende maškar peste: „Kana o ráklo rati sovela inke andro čiben, čivaha les andro páni vaš oda bibacht.“ Úva o ráklo šunďas, so o raj kchamel leske te kérel. Odoleske rati, kana leskre gáxe inke sanas súte andro čiben, líľas o ráklo korkóro peskri gáxi the čidas andro páni. Gáxo dykindos, ke leskri romni taslíľas, báres rušťas pes the cholamen pchenďas: „So ehi but, ehi but, me rušav man zoráles.“ Pro'dóva líľas leske o ráklo čuraha o nak, the o gáxo ehas akána bikéreskéro, biromňakéro the binakeskéro, hár duj pchrala dyline rákleskero.

15.

Jekvár anďas e čaj preskereskero kilorałaskro chaben kio prinxárdo Paganini, havo pre šetra (hegedíva) so najfeder kelďas. Kana joj o chaben angal leste dyňas, rovelas but the kŕkes. Paganini pchučľas pes latar, hoske rovelas, the e rákli vakérďas: „Dukal mro jilo, vaj adadyves ikérďom jek činiben mre piranestar, havo mange činel, ke muste xal andro kuriben, ke ehi lurdo the našti avre manušes pro peskro hélos andro kuriben bičavel odoleske, kaj nane leske o lóve. Kana tut dykava — aďa avsárelas rákli — andro kuriben méreha the me čori ačava korkóri. Te amenge sanas o lóve, mro piráno namuste xalas kio lurďende!“ Paganini šunyndos

odóva, jíleha čalado ehas, the pchučľas pes latar, keci lóve muste sanas lenge. E rákli pchenďas, ke but lóve, 4.000 franky. Pro odóva Paganini: „Ma avsár, tro piráno na xala andro kuriben, kchamav tumenge te dav o lóve.“ E rákli chuťľas, parikérindos čumidyňas leskro vast the bára radosťaha naxánľas, so te vakérel. Pro'dóva pchandyňas pes Paganini andre izema the odoj jeke kaštestar kérďas šukar hegedíva. Paloda pre late kelďas angal but manuša the raja, the dyňas oda šetra raklake. E rákli biknidas odoli šetra vaš 5.000 franky, havendar lake 1.000 franky inke pro bijav ačle. Paloda gélas peskre piráneha kio Paganini, parikérde but šukar, the lengri bacht ehas prinxárdi savorenge. Úva niko lendar naehas bachtáleder, hár Paganini, havo lengri bacht kérďas.

16.

Jekvár avľas jek čoro manuš kio králi Friderico Vilem. „So kchames?“ pchučľas pes lestar o králi. „Me som čoro murš the nane mange či; me the mri daj našti xivas, the me kia leste som nasválo pre kolin, odoleske mangav vaš vareso.“ „Kaj tut úľal?“ pchučľas pes o králi. „Me úľom andro Berlin,“ pchenďas čoro manuš. Králi vakérďas: „Rákle úle andro Berlin nane láče.“ Pro'dóva o murš: „Me preca xánav duj láče manuša andro Berlin; jekto sal tu, o králi, the me som aver.“

17.

Friderico Báro gamelas but peskre tarnépena, odoleske géle leskre čáve kia leste kana kchamle. Jek lendar kelďas jekvár habanosha, the o habanos chuťľas pro skamin, pre havo o králi činelas. O králi čiďas habanos tel e skamin pre pchuv the napchenďas nyšt. Úva o habanos chuťľas podujto pre skamin. O králi dykľas peskre jakença pro čávo zoráles, čiďas habanos papále e skaminestar pre pchuv. Čávo čiďas potrito habanos pro skamin. Králi rušľas pes the garuďas o habanos andre positi. O čávo mangelas vaš o habanos, úva o dad na kchamľas les leske te del. Pro agor o čávo ehas terdo angal o dad the cholamen pchenďas: „Hem! deha tu mange mro habanos vaj na?“ O králi asandílas pes, dyňas o habanos the pchenďas: „Tuke nalena jekvár tri pchuv the tro them!“

Josef Ješina
farář

SLOVNÍK

česko-cikánský a cikánsko-český

jakož i

cikánsko-české pohádky a povídky.

Sepsal a přeložil

P. JOSEF JEŠINA,

FARÁŘ ve ZLATÉ OLEŠNICI.

57K 748

V HOŘE KUTNÉ.

Nákladem knihkupectví Karla Šolce.

1889.

kérav, formují, obrazím; mosurđol, formuje se; mosuráslo, formíř; mosuripen, formování. 4 socha.

Mosuráko rudipen, m., modlářství.

Motura, ž., pometlo (uh. C.).

Mro, ná., můj. 2. miro (ně. C.).

Mučárav, mučím.

Mučédo, m. plesnivina; mučédypen, —vosť (uh. C.).

Mudárav (od muj), shasínám. 2. zabijím.

Muj, m., ústa; —eskéro, ústní, —óri, hubička (= malá ústa); —álo, m., soudce; —áslo, hubáč, tlučhuba.

Mújav, umírám (m. č. múl'om); muláno, př. mrtvý; múlo, m., mrtvola. 2. duch. 3. strašidlo; mulikáno lil, úmrtní list; múl'árav, mrtvím.

Mucisárávav (va. C.), umlčuji; mucipen, němota.

Mukav, nechám. 2. pouštím. 3. dovoluji; mukipen, nechání, dovolení.

Muchli, ž., mlha.

Mulinav, odkládám (verschiebe).

Múlo mánuš, mrtvola; múlo mas, m., mrcha, zdechlina.

Muravav, holím; 2. stříhám; muradi, ž., břitva. 2. nůžky.

Murdal'óvav, chcípám. 2. zdechám; murdálo, chcíplý; murdálipen, m. chcíplotina. 2. zdechlina.

Múri, ž., husa; gunáris, husák.

Murga, ž., kočka; —óri = —ička.

Murš (Bursch?), muž. 2. chlapík; muršáno, př. mužný. 2. muršikáno, př., mužský.

Mustáca, ž., vous, frňousy; mustácengo, vousatý (uh. C.).

Musura, ž., míra; musuritóri, m., měřič; musuráko, měřitelný; musuripen, měření.

Muto (la. mutus), němý; mucipen (va. C.), němota; mucisárav, oněmuji (někoho).

Mútrav, močím (štím); mutrálo, př., pochcaný; mutéra, ž., moč. 2. muter; muteraskero píri, m., nočník.

Musi, ž., rámě. 2. lokty. 3. náruč; musiengero, m. (ně. C.), kazajka.

Muste, přísl. sloveso, musím. 2, musinav.

Mýca, ž. (rs. C.), kočka.

Myslinav, myslím.

Myša, ž., myš; myšóri, myška.

Myštés! cito (rs. C.), běda!

N

Na, přís, ne. 2. ma.

Nación, m. národ.

Nabistér (= nezapomeň) m., poměnka. 2. nezabudka.

Náčol (= na ačol), přechází, pomíjí, nezůstává.

Náčolimáko, př., pomíjející.

Nafo, m. (Affe), opice.

Nagáko, nepřítel.

Naj, ž., nehet; m. p. naja. 2. nej-, co předpona.

Najanglúno, p. nejpřednější.

Najuprúno, př. nejhořejší.

Nak, m., nos; —óro, nosík.

Nakérav, polykám.

Nákuč (ne drahý), laciný.

Nanedur, přís. (= není daleko), blízko.

Nango, př. nahý; nangipen, nahota.

Ňámo, př. (va. C.), známý. 2. přátelský. 3. příbuzný.

Ňámo, m, národ; —ko, —ní,; ňámipen, —nosť.

Narrbúlav, blázním; narrbúlo, blázen, omámen, hloupý.

Národos, přítel; narodoskiňa, přítelkyně; národy, přátelé. 2. rodiče.

Nárto, př., zmužilý. 2. udatný.

Nasik, ne čerstva, pomalu.

Nasva, ž., nemoc; nasválo, př., nemocný; nasválimáko kér, nemocnice; nasválipen, stonání.

Nášav, běžím. 2. prastav; m. č. nášťom, prastandidíl'om, běžel jsem.

Našavav, zabíjím; m. č. našaďom, zabil jsem.

Našl'óvav, ztrácím; našl'il'om, ztratil jsem.

Našti, přísl. sloveso, nemohu. 2. našči (sl. C.). 3. nahumte (ně. C.).

Našukár, př., nehezký. 2. nepěkný.

Nav, m., jméno. 2. nao (va. C.); navéko dyves, jmeniny.

Nebúdy, m. p., krevní přátelé.

Ňemco, Němec; Ňemcikothém, Německo.

Nérav = mérav, umírám.

Ňébos, nebe. 2. čéros, čéri (uh. C.).

Névo, př., nový; névipen, novota; névárav, obnovuji; névárípen, obnovování.

Nikaj, přís. nikde. 2. nikam.

Nikana, přís. nikdy. 2. kekvár (ně. C.). 3. čikána (uh. C.).

Nor (nur), jen. 2. čak (uh.).

Nikatar (= nikajtar), odnikud.

Nudušisárav (uh. C.), žhavím; nudušipen, m. žhavení.

Ňuminav = juminav.

Nuvéro, m.) oblak; —ko, —ový. (uh. C.).

Nyka, ž., návštěva; xáva les nyka, navštívím jej.

Nýna, přís., též.

Nýrno, m. (ně. C.), ledvina.

Nyšt (ně.), nic.

dadeha he tra daha. Tumen auka náśna oda hlintóvaha
otcem a svou matkou. Vy tak budete utíkati s tím kočárem

hár čak vódi kamna (kamena); tumen san kére atar (adajtar)
jak jen duše budou chtíti; vy jste doma odtud

za jekha pol (paš) minutake. Čak phen ola angrusťake, kaj
za jednu půl minutu. Jen řekni tomu prstenu, aby

auka te nášel tumenca, hár so najfeder čiriklo, kana xal
tak utíkal s vámi, jako co nejlepší pták, když jde

and'o (andro) luftos.« — He avle kére, he na múle, san xide.
ve vzduchu.« — A přišli domů, a neumřeli, jsou živi.

---

10. E paramisa drakostar andr'o hotáris Náchod. Pohádka o draku v okrese Náchodském.

Vaš phúre berša ruminelas celo hotáris pašal o fóros
Za starých časů hubil celý okres okolo města

Náchod jekh báro xungálo drakos. Ačelas pašma Párno-
Náchoda jeden veliký ošklivý drak. Zůstával blízko Bělo-

gav andr'o jek heďo, andr'e jaskiňa, the niko našti kia leste
vsi v jednom vrchu, v jeskyni, a nikdo nemohl k němu

avl'as. Štendrďas sake kurkestar jeka čájka ki'o mitabeskro-
přijíti. Potřeboval každého týdne jednu dívku k obědu

chaben, he asa muste manuša Náchodestar až ki'e jaskiňa
a takovou museli obyvatelé náchodští až k jeskyni

leske ande. Najšukáredere čájky péle leske hár aldozatos.
jemu přinésti. Nejkrásnější dívky padly mu za oběť.

Čavále ole fórostar avsárde vaš lende, the auka has sake
Jinoši onoho města naříkali pro ně, a tak bylo každého

dyvestar lednar čuleder andr'o Náchod, Párnogav the andr'o
dne jich méně v Náchodě, Bělovsi a v

Pchúrofóros, the nikatar na avelas helfériben. Manuša imár
Starém městě a odnikud nepřicházelo pomoci. Lidé již

drakoske vakérenas pes avri, hoj imár nane nihavi čájka,
draku vymlouvali se, že již není nijaké dívky,

ale hiaba; drakos has imár holeder he peliši báreder. Pro,
ale marně; drak byl nyní horší a nebezpečí větší. Na

agor ačl'as nor korkóri grófoskri čájka Náchodestar, e Libo-
konec zbyla jen jediná hraběcí dívka z Náchoda, Libo-

míra. Odolestar vejas báro avsáriben andr'e dyz, andr'o
míra. Proto povstal veliký nářek v zámku, v

fóros he andr'o celo hotáris. Pchúro grófos, dadka, krrkes
městě a v celém okolí. Starý hrabě, otec, hořce

rovelas, hoj leskri korkóri čájka auka bibachtáles mosite mérel.
plakal, že jeho jediná dcera tak nešťastně musí zemříti.

Vaj drakosha andr'o kuriben korkóro pes te mukel, oda
Neboť s drakem do boje samoten se pustiti, to

has leske, hár but pchúreske, pcháres. Odoleske mukl'as o
bylo mu, jako příliš starému, těžko. Proto dal (nechal)

grófos and'o sake hotári avri te vyčinel, hoj leskri čaj hár
hrabě do všech okresů vyvolati, že jeho dcera jako

bijaviskrica odole čaváleske peskri vast he o grófos sako bar-
nevěsta tomu jinochu svou ruku a hrabě všecko bo-

válipen dela, ko la e drakostar mentynela. Pr'oda vičinyben
hatství dá, kdo ji od draka zachrání. Na toto provolání

avle varehave raja, grófi, princi he barvále manuša ki'o
přišli všelijací páni, hrabata, princové a bohatí lidé k

mentynyben, he sako lendar myslinelas, ke šukár čájka Libo-
zachránění, a každý z nich myslil, že krásná dívka Libo-

míra leskri avela bijaviskrica. Andr'e dyz ole savore raja
míra jeho bude nevěsta. V zámku ti všichni páni

has narte mujeha, oda hi čáčo, ale ki'o drakoskro burkos
byli udatní hubou, to je pravda, ale u dračího hradu

o dar lil'as savore, kana ola chévatar blaváti langa avrixalas,
strach pojal všecky, když z oné díry modrý plamen vycházel,

o drakos but bašolas, the ode manuša xungálo trupo dra-
drak moc štěkal, a ti lidé ošklivé tělo dra-

drakosko dykle. Adaj prejekvár nahas nárte, manušenge chuťa
kovo zahlédli. Tu najednou nebyli udatní, lidem chuť

gél'as ókia le drakosha pes te kurel, igen darenas he laxaha
zašla s drakem se práti, tuze se báli a s hanbou

pes kére lisárenas. — —
se domů vraceli. — —

Mre piráne manuša!

Adadyves jekte júmy vaj šrity kérđan, darle the razinde jíleha. Avlan khangére mre Devleskero, the klekinen akána pr'o čanga angal leskre čama, te šaj phanden maškar peste o bijav. O bijav hi bunta maškaro jek rom the jek romni, maškar duj sinte až andr'o mériben jekeskero tumendar. Jnke még san tumen soduj sinte, bijaviskro hi biromnakéro the bijaviskrica hi biromeskéri. Jnke még hi doha čiro vaj časos tumenge jek avrestar ókia te xal; ale pal o bijav, pal o sovlacháriben san tumen peskre až andr'o mériben. Odoleske sako bijav hi phandel manušenge góđaha the na nor jakenga. — Maškar Romende hi igen pchúri zvika, ke gáxenge zumaven, angalphenen, hár lenge andro lengro xiben xala, te len bacht vaj bibacht, sastýpen vaj nasválipen avela; the but talinel pes, so Rom gáxenge phende. Me nasom o Rom, ale o rašaj, the hár akadeso taki šaj angal phenav tumenge, ale čáčes šaj phenav, ke mro Devel savori bacht tumenge dela, kana čáčipen, kandypen, pativálipen, jeke laveha, kana gamaben maškar tumende ačela. Kaj romeske hi starosta vaš peskri romni, kaj i romni hi pativáli peskre romeske the les kandel, odoj čak hi u xiben gul'árdo. Ale šaj taki zumavav, úva čáčo phenav tumenge, ke savori tumári bacht minđár frekolas the savori bibacht úva bengipen tumen avelas, te o gamaben maškar tumende mudárelas, oda hi, te jek avres te kandel na kamelas, te jek avreske vingro vaj lačilo a velas. Avóka tumen korkóre peskro xiben sapúna čibaha vaj mižeche kéribnaha hiaba čikal'árenas. Lepéren peske butervár pr'oda, ke jekto rom Adam, the jekti romni Eva, korkóre bachtálo xiben peske ruminde the pes korkóre bibachtálen kérde. — Ale madaran, akadeso mižech bibachtálo xiben maškar tumende n'avela, vaj tumen prinxáren pes už but berša the pativále peske sanas; tumenge už hi úlo jek čávo, havo maškar tumende čivaster gamaben phandela. —

Ač nor tumendar ókia savori doš, ma mel'áren nikana peskre vasta varehave mižeche kéribnaha, hár maškar buter Romende hi pchúri zvika. Lepéren sik, kaj na čako Rom, ale sake manuša san dromengere pr'e pchuv adaj, have ehi lenge bimérúno vódi vaš aver the feder xiben upré pr'o čercheňa, ačen laveha devlakúne. Me hár rašaj šaj nor ašárav tumáre šrity, vaj kamen te xiven hár bráve manuša maškar avrende. — Ki agor thóvav tumenge hár đadeske the đake andr'o tumáro jílo oda: Lixan peskre čáves kia savoro láčo, ma phenen či, ma kéren či mižech angal leskro kan the jak, kajte na ovelas lestar čor vaj mižech mánuš. Leskri doš, leskri lax pérelas paloda nor pre tumende. — Ačen čak sakovár akadese, hár me tumenge phenđom, devlakúne, the mro Devel sakodykimáko dela tumenge peskro aldášis čérostar the bachtáli kérela tumári bunta, havi me akána leskre naveha maškar tumende phandava. — Amen.*)

„Otče náš."

Đade amáro, havo sal dr'o čéros, ač svuntilo nav tro, jav thém tro, ač kamaben tro hár dr'o čéros auka pr'e pchuv, máro amáro dyvesúno de amenge adadyves, the ford amenge amáre doša, hár the amen fordas amáre došakéritórenge, the maliv amen dr'o zumiben, úva zbavin amen mižechestar. — Amen.

„Zdrávas".

Prikérdi ač Maria, milosťaha pchérdi, o Raj tuha, aldášni tu sal maškar romňende the aldášno dimičo tre péreskero Jesu; svunti Maria, daje devlikáni, mang vaš amende čore bezechásle akána the andr'e štunda amáre méribnaskero. — Amen.

„Věřím v Boha".

Paťav andr'o jek Devel dad sakoxánglo, kéritóri čéroskero the pchuvakero, the andr'o Jesus Christus čávo leskro jekúno,

*) Řeč tuto měl jsem při oddavkách Cikánů 22. června 1884 v chrámu Páně Olešnickém při veřejných službách božích. **Ješina.**

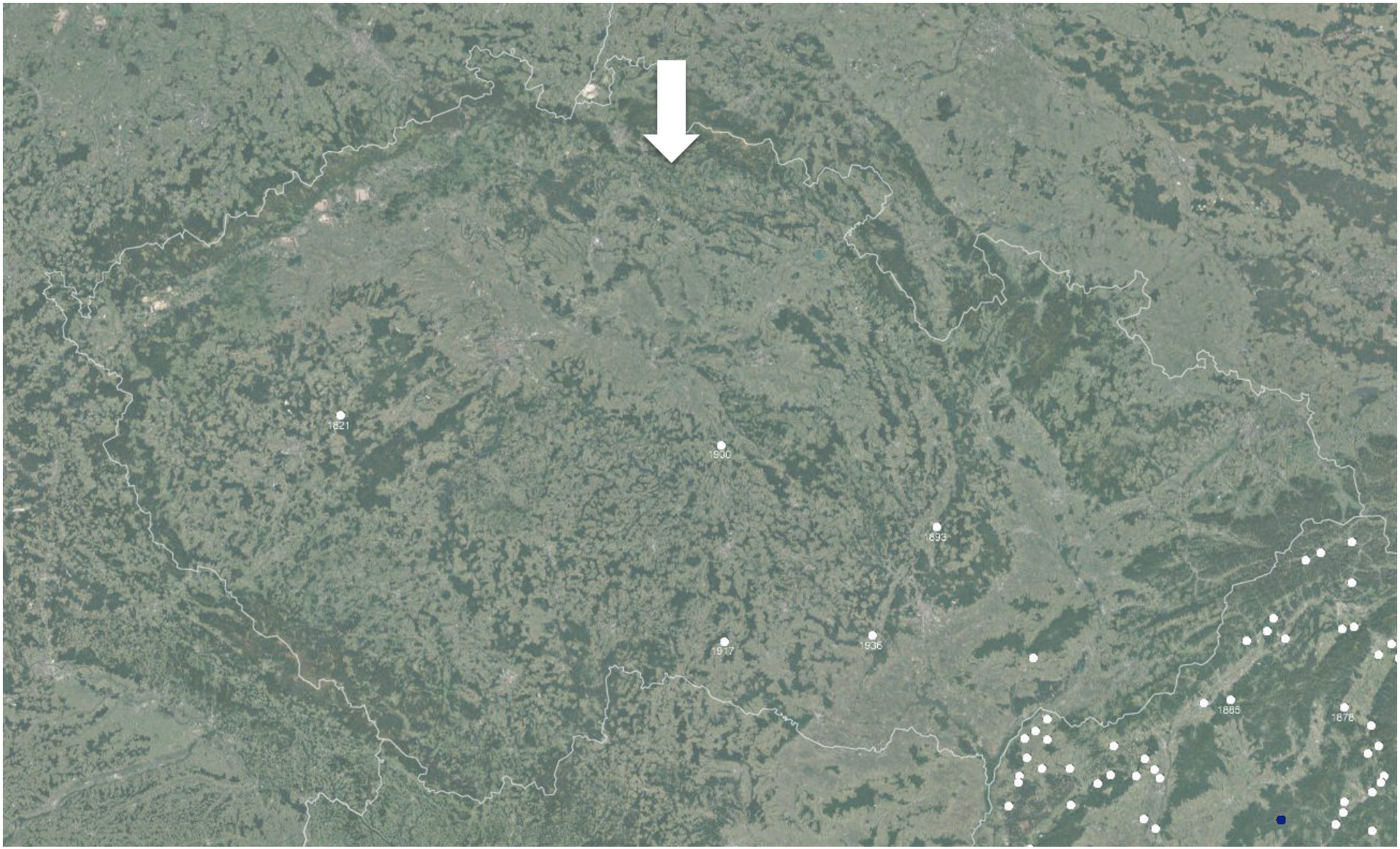

„zlatá olešnice“

Sowa, Rudolf von

1853–1900

Die mährische Mundart der Romschprache

Jahres-Bericht des ersten deutschen k. k. Gymnasiums in Brünn für das Schuljahr 1892/93: 1–19

Brünn 1893

II.

Die mährische Mundart der Romsprache.

Von

Dr. Rudolf von Sowa,
Professor am k. k. ersten deutschen Staatsgymnasium in Brünn.

5. Textproben.

I.

Has jek vesheskero ando jek phuf. Odova kerlas peskra romnjake mizhex he peskro tshávenge. Tuze pes matjárlas. (E romnji) phendjas: mre tsháve, kana auka márel amáro dad, las amenge móre vjetsi he dzhas lestar pritsh; varekai dzhala andr-o svjetos, kai amáre jakha amen lidzhana. Lile peske e vjetsi; akana dzhan pal o drom prek-o báro vesh; kai nashtji tálinenas, dzhanas dui dives he dui ratja. Pále phendjas peskra dake: mri dajóri, uzh avlas pr-amend-e rat, sovas amenge adai. Mre tsháve, trden mexos, kéren latsháriben, he sovas amenge adai. Akakana phendjas (o) naiphúreder phrál peskre phráleske: dzha vash o kasht! Kerde peske jág, akakana peste (?) beshte pash ada jág. Akakana phenel peskre phráleske: akakana mos te des garda — adai (hi) báre dzhukela — kai te n-avas xále. Tu akakana sof; pále tu nshtjcha, zas me sovava, zas tu deha garda. Akakana naitarneder oda tshávo peskra daha sovenas; akakana ada naiphúreder peskra phurdinjaha delas garda.

II.

Jon dikhle les ole juariskre tsháves, kai jof hi pr-o stromes azh and-o samo vrshkos. Phende leske: ax tu zemsko tshrdikena, jaf tu tèle! te n-aveha, kárje tut dá, azh percha tèle le stromostar. Ale jof na kamelas t-avel. Phende leske duvàr; no so jof tsboro rom has te kerel? mos te avljas tèle. Akakana lile les kashdo vash jek musi. Peste (?) zmislinlas: akakana hi manθa zle; uzh mre phrales na dikhava anji mra dá shoha, budjto man iste (?) nashavena vai man umlavena. Akakana kana les lile pash oda jág, akakana lestar phutshle: so sal tu? sal jek remesnjikos? Me som taki tumára brandzhatar! Kana sal tu amára brandzhatar, tak pí he xá, kúrin so tro vòdji rátshinel! Akakana phende, azh xaljas he piljas: tu kana sal auka adeso mánush he dhzánes auka kárje te des: hi akada jek purkos, hi odoi jek printsezna; s-amen (?) odoi te phiras he nashtji la njikai te destaïnlas ola printsezna. Zdá lish kana sal adeso feshakos — hi odoi jek dzhukel, nashtji idjas (?) odoi; kana

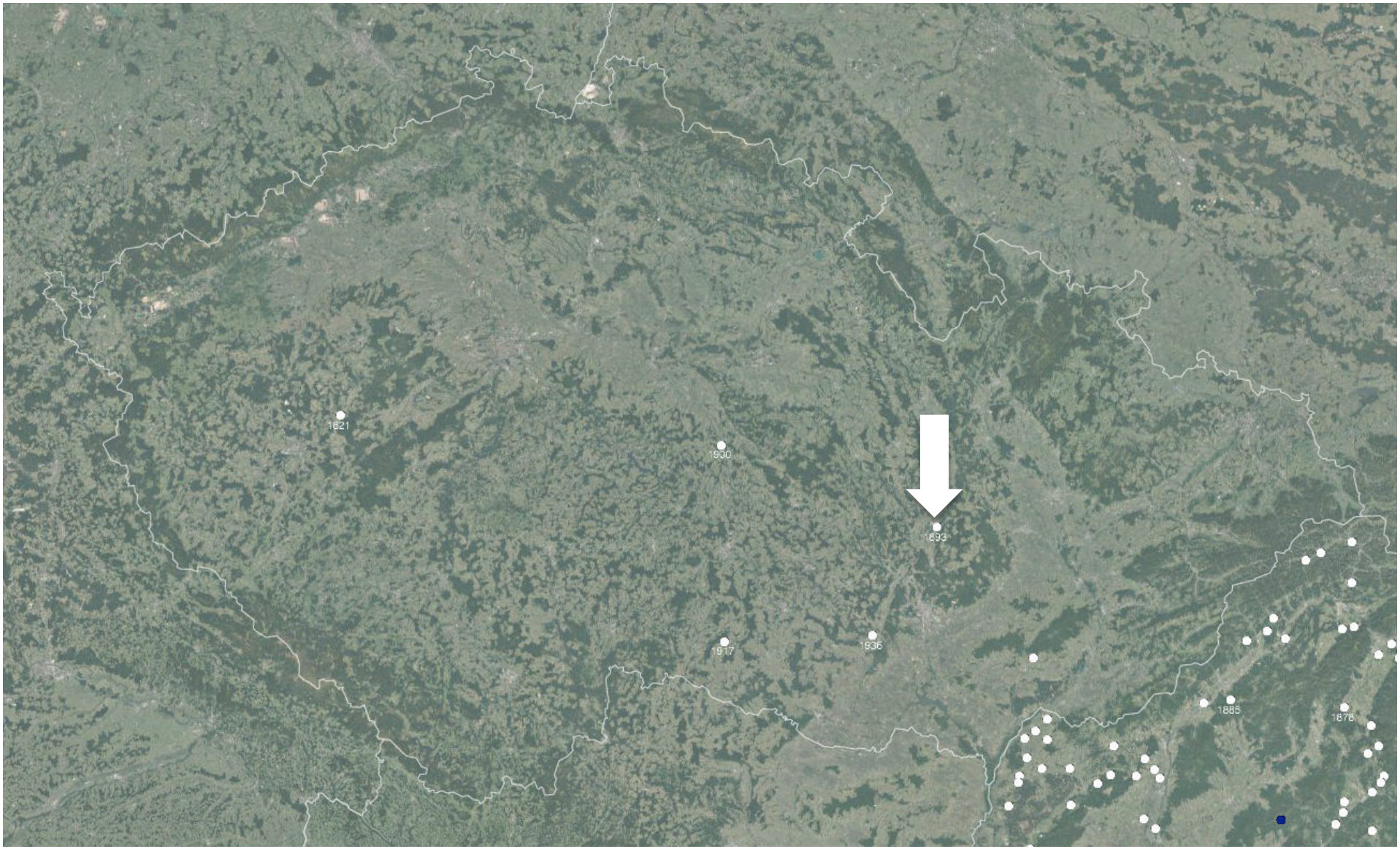

boskovice

Vymazal, František

1841–1917

Cikánsky snadno a rychle

Praha: František Bačkovský 1900

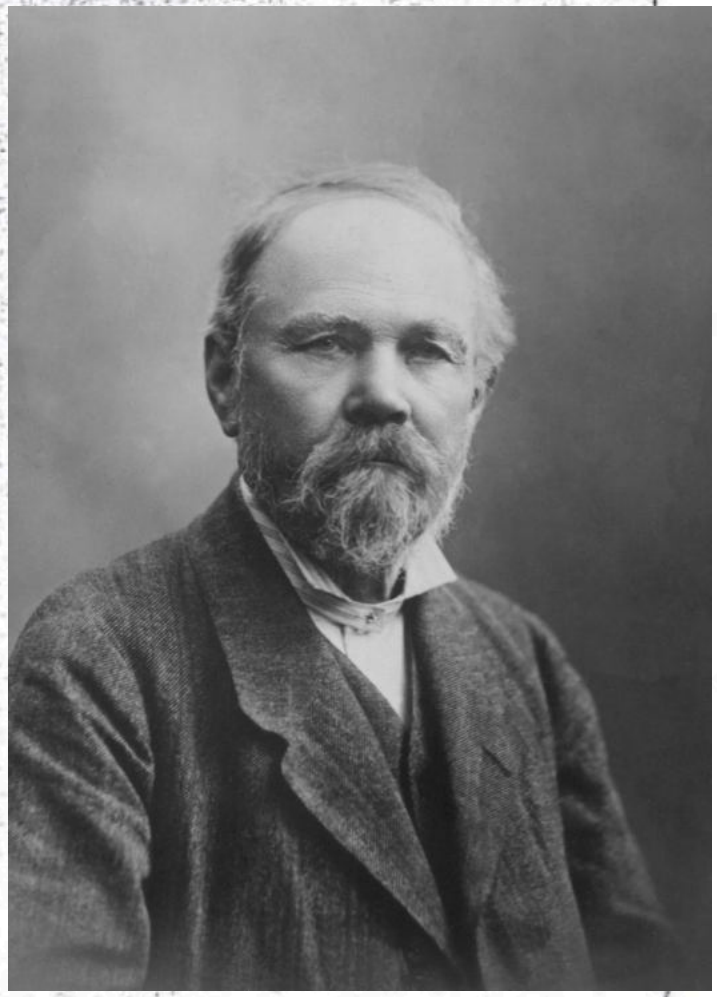

CIKÁNSKY

DI 90.

snadno a rychle.

Přispěním Dra **R. v. Sowy**

sepsal

Fr. Výmazal.

V PRAZE.
NAKLADATEL Dr. FRANT. BAČKOVSKÝ, KNIHKUPEC.
1900.

Tato knížka je psána hlavně pro četníky, soudce, policisty a ty, kteří mají činit s cikány, aby rozuměli, když se proti nim domlouvají.

Cikánský jazyk je velmi jednoduchý a proto snadný. Má velmi málo slov. Tak znamená slovo chév díru a okno; šibálo je soudce a starosta; párno je bílý, vápno, papír; párni je bílá a křída. Mnoho našich slov cikánština opisuje. Za naše mlčení říká cikán: nedělám křik, na kérav vika; naše ostrov opisuje slovy země mezi vodou pchův maškar o páni; místo východ (slunce) se říká: kde slunce vychází kaj avel avri o kcham, doslova: kde chodí ven to slunce atd.

Cikáni pocházejí z Indie v Asii. Proto je cikánský jazyk příbuzný s indickými a také trochu s evropskými jazyky, jako s latinou, češtinou atd. Den se jmenuje latinsky dies, cikánsky dyves; jsem je som.

Naši cikáni mají ve své řeči mnoho slov českých a německých, jako: oslos, žebrákos, sluhos (pastýř), trakáčis, masársko tovarišis, mislinav (myslím); pek (pekař), banko (lavice), vádli (lýtko), víza (louka), tajchos (rybník) atd.

Čeští a moravští cikáni si dobře rozumějí; rozdíly obojího nářečí jsou nepatrné. Tak říkají čeští cikáni či (nic), moravští nyšt (nic). S německými cikány se naši těžko dorozumívají.

Oda hi loko.	To je lehké.
Kaj hi odova?	Kde je to?
I már adaj hi.	Už zde je.
Imár hi ókia.	Už je pryč.
Oda hi sávoro.	To je všecko.
Úvo, hi sávoro.	Ano, je všecko.
Oda chi but.	To je mnoho.
Oda chi čulo.	To je málo.
Ko hi kére?	Kdo je doma?
Niko náne kére.	Nikdo není doma?
Ehi vareko kére?	Je někdo doma.
So chi but, chi but.	Co je moc, je moc.

Zkouška z první úlohy. Jak se řekne cikánsky: on, ona, on je, ona je, on není, ona není, kde, tam, kdo, co, už, dost, všecko, mnoho, málo, doma, někdo, nikdo, ano, pryč, lehko, pravda.

Napište cikánsky tyto věty: To není mnoho. To je dost. Je to dost? Je to všecko? To není všecko. On je cikán (rom). Ona je cikánka (romni).

2. úloha.

Zkoušejte se z první úlohy ještě jednou. Zakryjte dlaní anebo papírem cikánské věty a říkejte české věty cikánsky.

Určitý člen.

Německy říkáme: Der Doktor ist hier, doslova: ten doktor je tu. Der (ten) je určitý člen. Podobně říká cikán: o doktoris hi adaj. Určitý člen cikánský je o. Podobně: o čór, ten zloděj, o dad ten otec, o máro ten chléb, o čávo ten chlapec.

Lesný, Vincenc

1882–1953

Cikáni v Čechách a na Moravě I–II

[I] *Národopisný věštník českoslovanský* 11: 193–216

[II] *Národopisný věštník českoslovanský* 12: 57–63

[I] 1916 & [II] 1917

Éhas k'o báre veša jek virta. Éhas leske čaj, ale leskeri
Byla u velkých lesů hospoda. Měl dceru, ale (jeho)
na-has vlasno. Dyž pes kamlas te sovlachárel, tak lakero dad[2])
nebyla vlastní. Když se chtěla vdávati, tak její otec
na-has rádo.
nebyl rád.

Pheňďas peskereske pacholkoske, kaj te vičinel Marjanka
Řekl svému pacholkovi, aby zavolal Marjanku
peha pre mouranka: „De andre mre grasten a e Marjanka
s sebou na mech: „Zapřáhni mé koně a Marjanka
džala tuha, odoj la našav. An mange pre ukázka, kaj tuke te
půjde s tebou, tam ji zabij. Dones mi na ukázku, abych ti
paťav, čin lakere vast avri a lakeri čib, kaj odova ť avel čáčo
věřil, uřízni její ruce a její jazyk, aby to bylo pravda
te la našaďal."
že jsi ji zabil."

Jov avlas andr'o veš la Marjankaha; joj ňikostar na-džánlas,
On přišel do lesa s Marjankou; ona o ničem nevěděla,
až avlas andr' o veš, tak lake pheňďas, so lakero dad pheňďas,
až přišla do lesa, tak jí řekl, co její otec řekl,
kaj lake odova te kerel. Marjanka diňas pes andr'o roviben.
aby jí to udělal. Marjanka dala se do pláče.
Klečiňďas pr'o čanga a diňas pes andr'o roviben. Jov la diklas
Klekla na kolena a dala se do pláče. On ji měl
but rádo, ada pacholkos. Tak éhas leske líto,[2]) *tak pheňďas*
velmi rád, tento pacholek. Tak bylo mu jí líto, tak řekl
lake: „Me tuke odova na-kerava. O vast tuke mosı te činav,
jí: „Já ti to neudělám. Ruce ti musím useknouti,
ale čib na-činava. Éhi manca o khúroro[3]), *činava ada khúroreske*
ale jazyk neuseknu. Jest se mnou hříbě, useknu tomuto hříběti
e čib avri, kotróro ánava tre dadeske, jov odoleske paťala. Ale tu
jazyk, kousek donesu tvému otci, on tomu uvěří. Ale ty

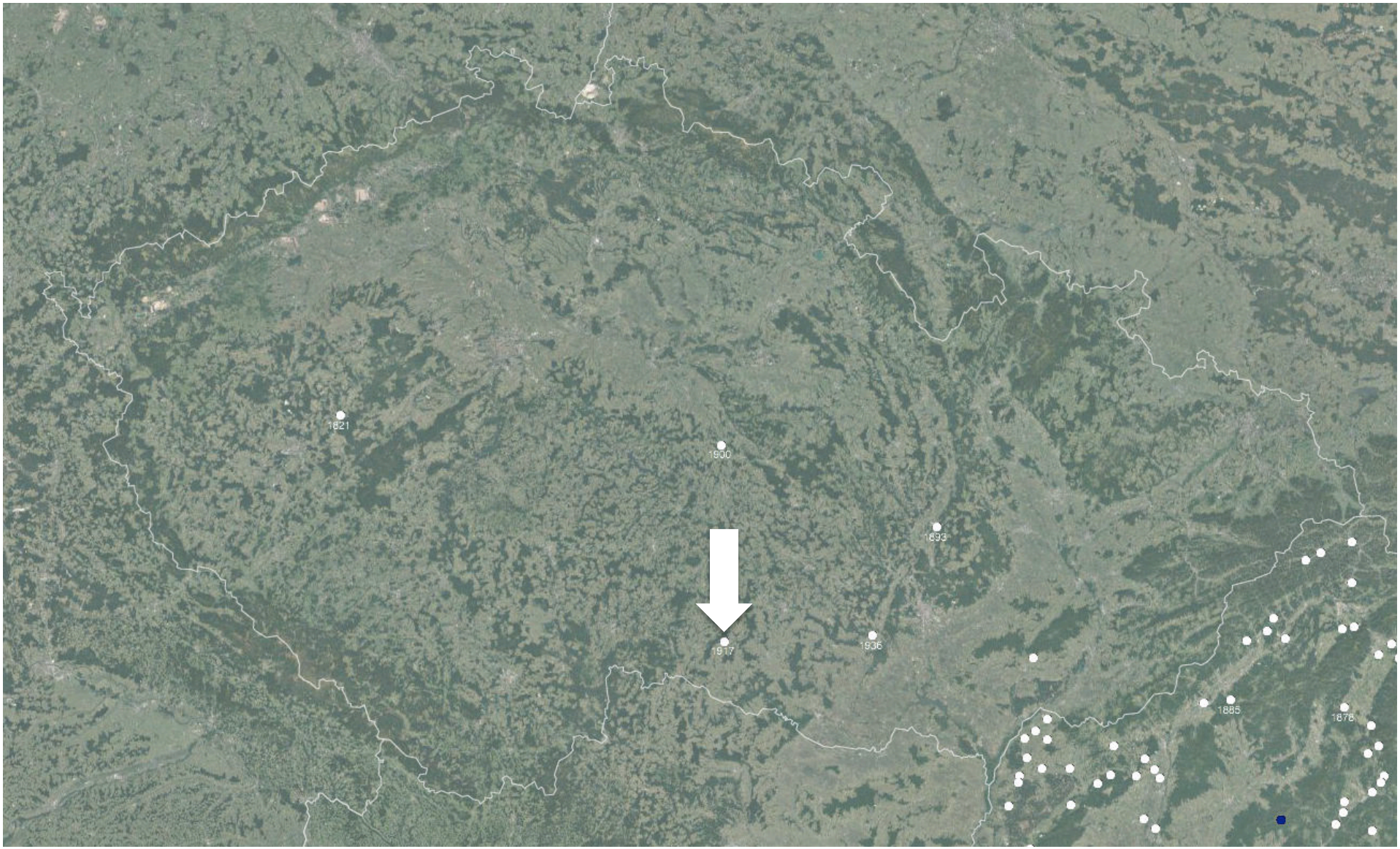

vosoudov = bohosoudov

Machala, Ludvík

1889–1945

Slovníček cikánské hantýrky česko-cikánský a cikánsko-český

Kroměříž: J. Gusek

1933

SLOVNÍČEK

cikánské hantýrky

česko-cikánský a cikánsko-český

Schváleno min. vnitra ze dne 18. března 1933
čís. $\frac{10296/1933}{13}$

Přeložil a upravil

Ludvík Machala,
štábní strážmistr v Břestě.

Bezpečnostní orgán, zvláště četnictvo, přichází velmi často při výkonu svého povolání do styku s cikány. Cikáni přes veškeré napomínání mluví mezi sebou cikánsky a často se dorozumívají před vyšetřujícím četníkem o věcech, aby vyšetřování znemožnili, neb aspoň stížili.

J. Gusek v Kroměříži
1933.

papus — *tchán, dědeček*
páro — *těžko*
patrola — *hlídka*
pchabaj — *jablko*
pchakádo — *obžaloba*
pcharno — *bledý*
pchary — *dřina*
pcherdo — *plno*
pchojez — *počasí* „špatně“
pchral (pšal) — *bratr*
pchuj — *ošklivý*
pchrat! — *otevři!*
pchus (puš) — *sláma*
pchurdin — *revolver*, též *puška*
pchurdy — *karabina (puška)*
pchuv — *země*
pchůvakro — *brambory*
pchůjez — *nečas*
pelas! — *bác!* „spadl/a“
penel — *tázati se*
per — *vnitřnosti*
pijel čuči — *dumlík* „pije z prsa“
pisáris — *úředník*
počeni — *plot*
podos — *střecha*
pochlom — *plátno*
polikeraf — *poděkovati*

porenkry — *povlaky*
posiťi posili — *kapsa*
postáris — *listonoš*
pošváro — *žebro*
prengry — *kočka*
pro — *pata*
prograst — *jezdec* „na koni“
pšal — *bratr*
pukavel — *udati*
půchlo — *široký*
půle — *soulož*
půrum — *cibule*
půšum — *blecha*
buzuňis puzmis — *vesta*
pyšalo — *mlynář*

Raj — *pán*
rakles — *nález* „najdi ho“
rány — *slečna*
rasin — *páteř*
rašaj — *kněz*
rat — *tma*
rat — *krev*
ráty — *křičeti*
remenis — *opasek*
rentus — *podpora*
ricin — *smůla*

Daniel, Antonín

1913–1996

On the Gypsies of Oslavany [a]

Two Moravian Romani folk-tales [b]

red. Stuart E. Mann 1905–1986

[a] *Journal of the Gypsy Lore Society* III, 23: 71–91

[b] *Journal of the Gypsy Lore Society* III, 26: 24–36

[a] 1944 & [b] 1947

χytrones manušes. Andre kangery napiren; jekvár beřeske džan he modlinen pes sako k'odova svato, har korkoro bučol. E rašas peske přestavinen har varehavones prostřednikos maškar amende he mre Devleste. Maškar peste pes sako rodina traχtinel. Každo, havo tável ladžeter χáben byčavel savora přizňake (?). Jon náne vjerná; éhi χvilková he falešná; rádo pes mstinen; náne spolehlivá, he bud χytrá korkore vaš peske. Éhi náruživá vaš e muzika.

37. *Muzika éhi ke lende bud andre prajsa. Jon kana hrajinen, soske hrajinen avka šukáres? Každo románo gajgistas kerd'as preko peskra pyráňaha varehavo zlos. Joj has leske nevjerova, he kana jov éhas andre late bud zamilováno, jov bud trpinlas, he akada trpišágos kamel jov te lydžal andre peskre gajgy. Rádo peske bešel korkoro andre samota, kana jon keren andre fešeste e jak. Vzpomínel pre peskri prvno pyráni, he začininel te bašavel. Prožívinel bare χol'a andre peste. Najfeder díken rádo peskri jak andro feš. Bešen pašal late; gilaven peske, hrajinen he kelen pašal akada jagóry. Už mek o tykne čávore kamen te kelel.*

38. *Kana éhi časke dešuoχto beř, h'a čake dešušov, šaj ačen jeketáne. Niko sikeder natromal odolestar te džánen, har lengre dada he o daja. Angal o bijav pes kerel o parpalipen. Kana pes už len éhi peske vjerná až meren. Náne ke lende adeci rozvody har ke tumende. O pure len den savoro so has len, he akafka éhi pales savore jeketáne.*

deal. They imagine God to be some shrewd person. They do not go to church; once in a year they go and pray each to the saint whose name he bears. They imagine the priest to be some mediator between us and God. Each family rivals the other. Everyone that makes superior food sends it to a relative (?). They are not loyal; they are unstable and false. They are keen on revenge; they are unreliable, and are clever only for their own ends. They are passionately fond of music.

37. Music is highly esteemed among them. When they play, why is it they play so beautifully? Every Gypsy fiddler has suffered ill at the hands of his sweetheart. She was faithless to him, and when he was very much in love with her he suffered greatly. He wishes to transfer this love to his violin. He likes to sit alone all by himself when they are making a fire in the wood. He meditates upon his first love and begins to play. He experiences great bitterness within himself. But they like to watch their fire in the wood best of all. They sit around it; they sing to each other; they dance and play around the little fire. Even the children like to dance.

38. When a boy is eighteen and a girl sixteen they can live together. Nobody dare know about this earlier, except their parents. Before the wedding they make an agreement. When they marry they are faithful unto death. There is not so much divorce among them as there is among you. The old folk give them everything they have and thus they all remain together again.

III.—TWO MORAVIAN ROMANI FOLK-TALES

Edited by STUART E. MANN

1. THE LIBERATION OF THE MAIDENS

THE following story was written by Antonín Daniel, author of *On the Gypsies of Oslavany: A Record of His Own People* (*JGLS* (3) xxiii. 71-91), on November 15, 1933, and is here reproduced in his own spelling, with *je* substituted for *ě* and χ for *ch*. The original punctuation has been modified.

In the Czech version of this tale three princes search for three maidens imprisoned in underground castles. The maidens are respectively dark-haired, brown-haired and golden-haired. An old woman, ignored by the two elder princes but helped by the third, gives advice which enables the youngest to free all the maidens and marry the fairest.

PARAMYSA

1. *Has jek rom. Úlas leske čávo. Vážinlas déšt kily. Har has leske déšt beř, pend'as peskre dadeske kaj džala te dikel andro svjetos.*

2. *Jov na kamlas adese strevíci te pyravel, ave leske kind'as leskro dat. Požádynd'as peskre dades hojte leske kynel sastrune strevíci he sastrúni rovli. Har éhas les savoro gélas andro svjetos.*

A STORY

1. There was a man. A son was born to him. He weighed ten kilograms. When he was ten years old he told his father he would go and look (around) in the world.

2. He would not wear such shoes as his father bought him. He asked his father to buy him iron shoes and an iron stick. When he had everything he went out into the world.

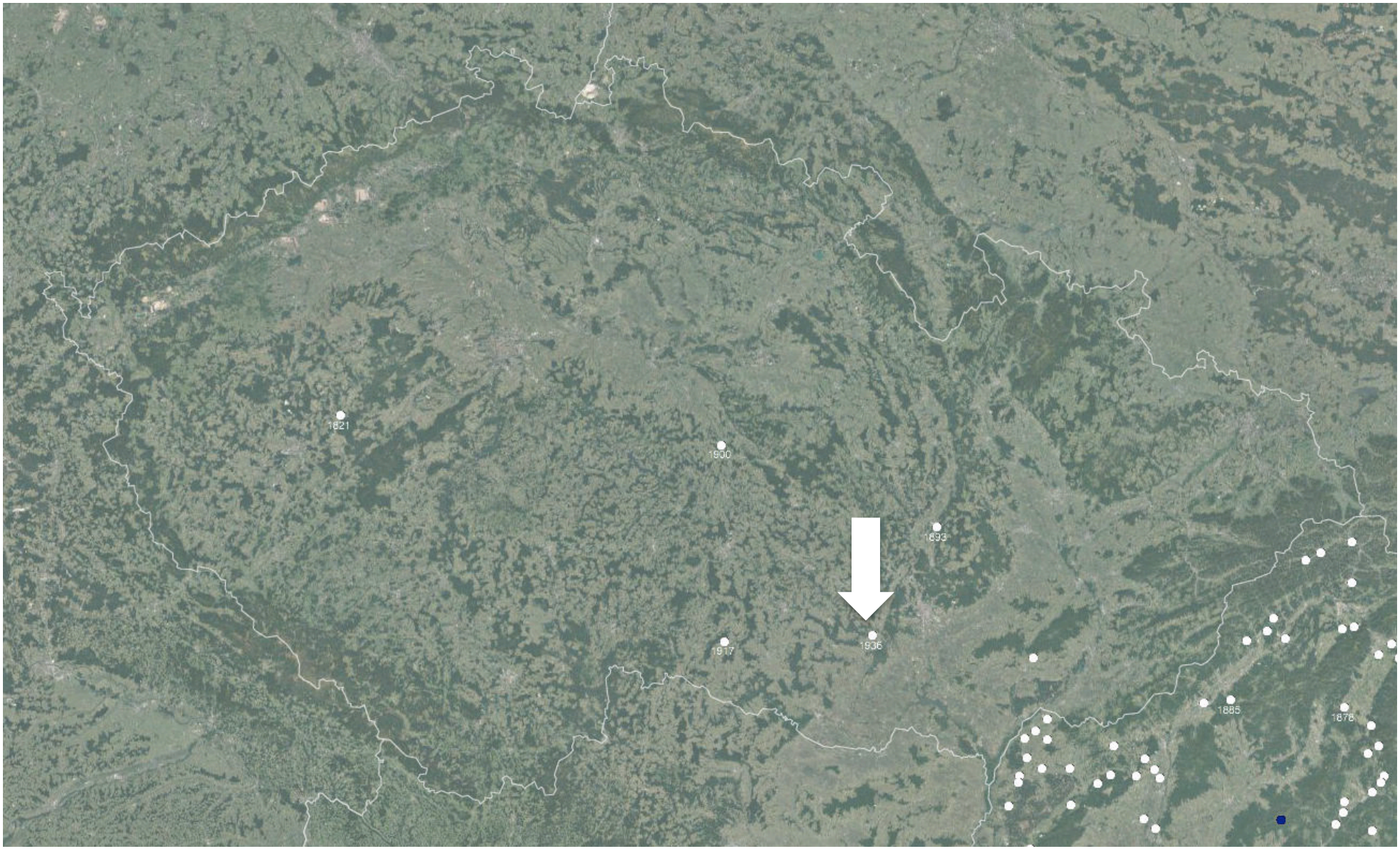

oslavany

Holomek, Antonín

1901–198?

O mém životě kdybych měl mluvit, tak by to byl román

v 1971 zaznamenala M. Hübschmannová 1933–2005

Romano džaniben, 12(1): 29–40

2005

A konečně: pan Antonín Holomek byl jedním z posledních moravských Romů, kteří ještě plynně hovořili romsky. Většina mluvčích moravské romštiny byla za druhé světové války vyvražděna a z těch, co přežili, mluvili romsky jen někteří. Ze tří dětí pana Antonína Holomka uměl dobře romsky syn Miloš. Dcera Emilie (viz předchozí příspěvek „Elinka vypráví") sice romsky zpívá, romsky rozumí, ale už nemluví. Jak je to s třetím synem Standou žijícím v Německu, nevíme.

Pan Holomek se svého dialektu důsledně drží. Ačkoliv se tazatelka ptá ve slovenské romštině, opakuje-li po ní její otázku, řekne ji romštinou moravskou.

Rozhovor je téměř neupravený. U českého překladu jsme se snažili zachovat co největší shodu s romským originálem. Nejde tedy o překlad umělecký, nýbrž o převod, který zájemcům o romštinu pomůže orientovat se v jazykovém projevu pana Antonína Holomka.

Šaj tumendar phučav vareso pal tumaro dživipen?

O mém životě kdybych měl mluvit, tak by to byl román.

Buďte tak hodný – můžu se vás zeptat na něco o vašem životě?

O mém životě kdybych měl mluvit, tak by to byl román.

Aven ajso lačho, vakeren romanes.

Kana somas tikno, ta somas bijo dad. Daj has man Romňi, dad has man gadžo. Mro dad mulas, kana has mange *devatenáct měsíců*. Pales ačhila e daj Romeha. He odova man marlas. Kerlas mange *strašně zle*. Phandelas man, marlas man, hjaba. Me skušinavas har džukel. Jov man nanaviďinelas, hoj som gadžestar.

Buďte tak hodný, mluvte romsky.

Když jsem byl malý, byl jsem bez otce. Matku jsem měl Romku, otce gádže. Můj otec umřel, když mi bylo devatenáct měsíců. Pak měla maminka Roma. Ten mě bil. Dělal mi strašně zle. Přivazoval mě, bil mě, pro nic za nic. Já zkoušel jako pes. On mě nenáviděl, že jsem od gádže.

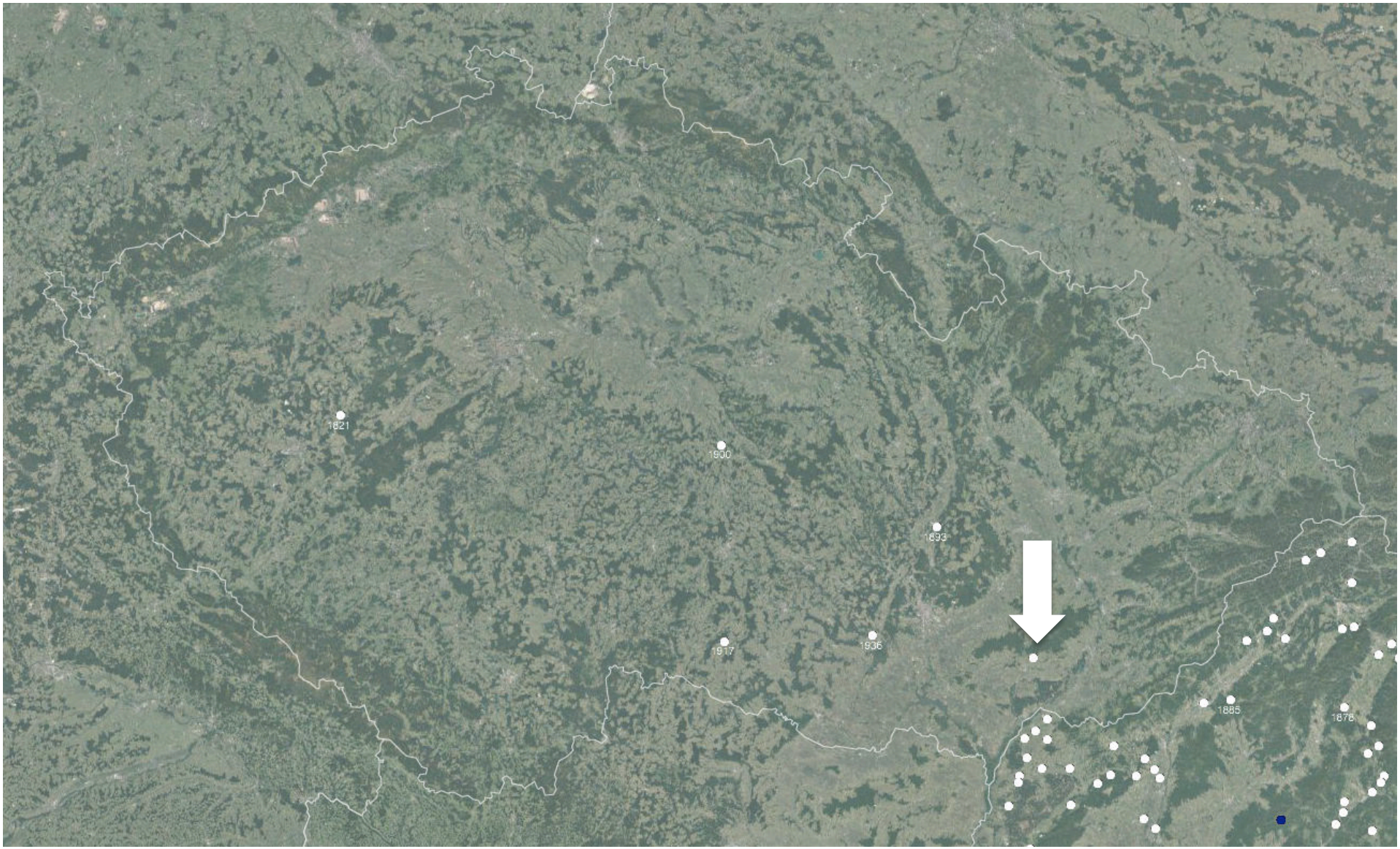

čeložnice

přejímky do (světské) češtiny

Podzimek, Jaroslav. 1937. *Slovníček „Světská hantýrka“*. Praha: Časopis Bezpečnostní služba.

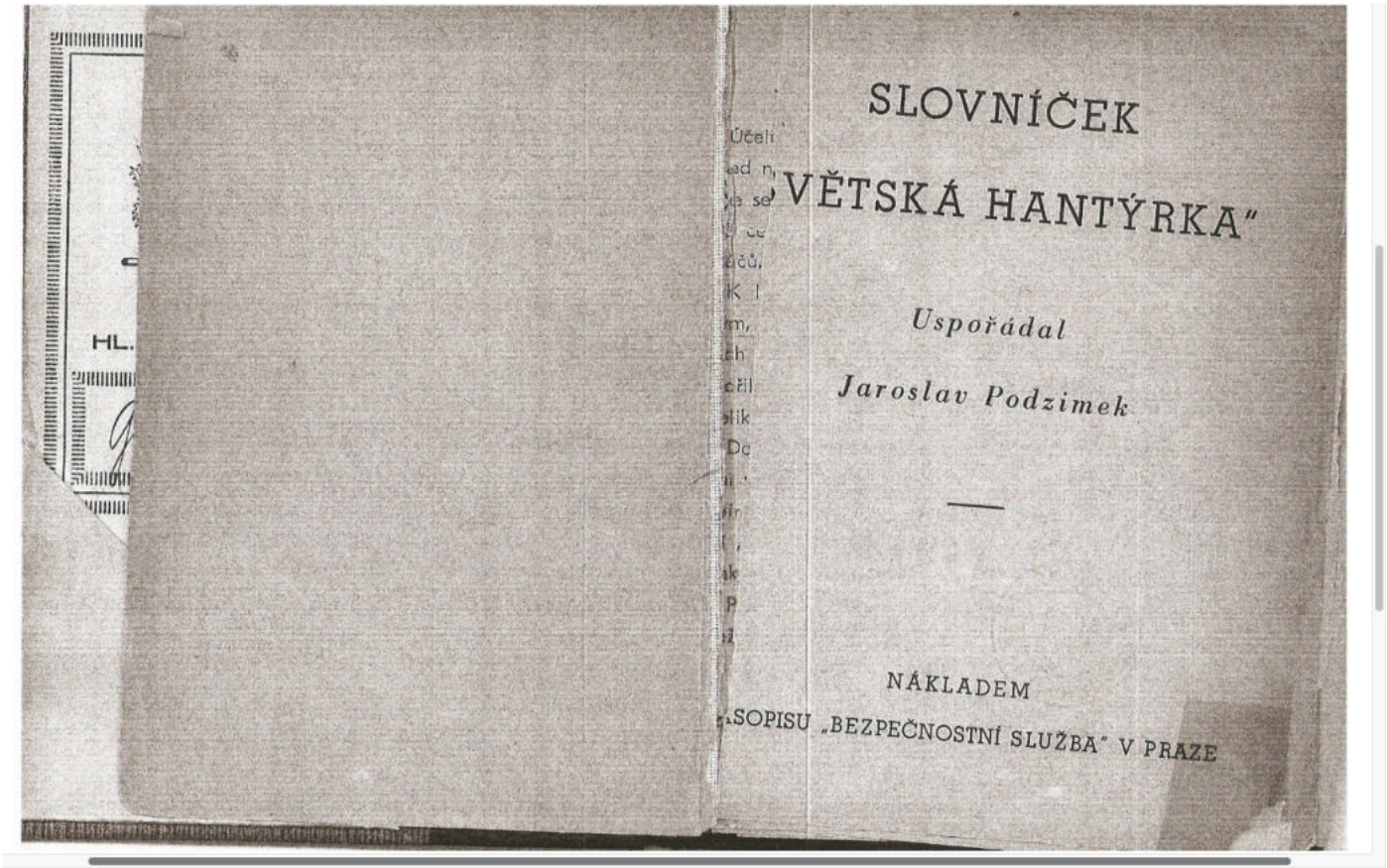

SLOVNÍČEK

„VĚTSKÁ HANTÝRKA“

Uspořádal

Jaroslav Podzimek

NÁKLADEM

ČASOPISU „BEZPEČNOSTNÍ SLUŽBA“ V PRAZE

čeští romové

česká romština

zdroje dat

bohemismy

Soha *Šoha* nikdy
Sógor *Šogóris* švakr
Talpa *Tulpa* tlapa.

Německá. — Cikánská.

Die Bürde *Birda* břímě
Die Bank *Banko* lavice
Blau *Blavato* modrý
Die Brühe *Breja* omáčka
Die Dose *Túza* piksla
Das Pfund *Funtos* libra
Gern *Gern* rád
Der Hof *Hofu* dvůr
Die Linse *Linza* čočka
Mußte *Muste* musí
Der Mittag *Mitageskro* poledne
Der Maierhof *Majris* dvůr
Nur *Nor* jen
Helfen *Helférav* pomahám
Fahren *Faróvav* jedu
Kaufmann *Kaufmanos* kupec
Der Klee *Gleja* jetel
Nichts *Nyšt* nic
Der Schuster *Šustári* švec
Die Stiege *Štýga* schody
Die Rose *Roza* růže
Der Laden *Lada* krám.

Česká. — Cikánská.

Ale *Ale*
Ani *Ani*
Až *Až*
Bavím se *Bavinav*
Čech *Čechos*
Čas *Časos*
Chuť *Chuťa*
Dám *Daba* (*dava*)
Div *Div*
Jizba *Izba*
Jed *Jedos*
Hrob *Hrobos*
Hazuka *Hazika*
Holub *Holubos*
Klekám *Klekinav*
Mlat *Humnu*
Myslím *Myslinav*
Myš *Miša*
Musím *Musinav*
Maso *Mas* (*carialo*)
Moře *Mořos*
Mech *Mechos*
Medvěd *Nedvědos*
Osel *Oslos*
Oslavím *Oslavinava*
Pata *Patuna*
Piju *Pijav*
Přítel *Národos*
Popel *Popelos*
Povyk *Vika*
Punčocha *Patavo*
Pustina *Pustinate*
Krčma *Krčma*
Péro *Poř*
Radost *Radosta*
Raduji se *Radinav*
Seslabím *Seslabinava*
Řípa *Repani*
Střecha *Strecha*
Světím *Světinav*
Stezka *Chodnikos*
Sirotek *Sirotkos*
Tele *Telentos*
Trup *Trupos*
Útrpnost *Útrpnosta*.

ješina 1882

- *dava* „dám“
- *dĭv* „obilí“
- *mas* „maso“
- *patuna* „pata“
- *vika* „povyk“
- *patavo* „punčocha“
- *porr* „péro“
- *repaňi* „řepa“

Tato knížka je psána hlavně pro četníky, soudce, policisty a ty, kteří mají činit s cikány, aby rozuměli, když se proti nim domlouvají.

Cikánský jazyk je velmi jednoduchý a proto snadný. Má velmi málo slov. Tak znamená slovo chév díru a okno; šibálo je soudce a starosta; párno je bílý, vápno, papír; párni je bílá a křída. Mnoho našich slov cikánština opisuje. Za naše mlčím říká cikán: nedělám křik; na kérav vika; naše ostrov opisuje slovy země mezi vodou pchův maškar o páni; místo východ (slunce) se říká: kde slunce vychází kaj avel avri o kcham, doslova: kde chodí ven to slunce atd.

Cikáni pocházejí z Indie v Asii. Proto je cikánský jazyk příbuzný s indickými a také trochu s evropskými jazyky, jako s latinou, češtinou atd. Den se jmenuje latinsky dies, cikánsky dyves; jsem je som.

Naši cikáni mají ve své řeči mnoho slov českých a německých, jako: oslos, žebrákos, sluhos (pastýř), trakáčis, masársko tovarišis, mislinav (myslím); pek (pekař), banko (lavice), vádli (lýtko), víza (louka), tajchos (rybník) atd.

Čeští a moravští cikáni si dobře rozumějí; rozdíly obojího nářečí jsou nepatrné. Tak říkají čeští cikáni či (nic), moravští nyšt (nic). S německými cikány se naši těžko dorozumívají.

'worry.'—*spokojena*, Cz. s p o k o j e n [*bi-e-χōli*, *baχtalo*] 'content.'—*šťastná*, Cz. š t ' a s t n ý [*baχtalo*] 'happy.'—*bár*, Hung. id. [*muk te*] 'although.'—*χytrá*, Cz. c h y t r ý [*god'aver*] 'intelligent.'—*hoj*, Hung. h o g y [*kaj*] 'that, conj.'—*otázka*, Cz. id. [*phučipen*, *phāripen*] 'question, problem.'—*odpovjed'a*, Cz. o d p o v j e d' [*phenipen pāle*] 'answer.'—*čim dál buter*, Cz. č í m d á l t í m v í c [*buter the ūva buter*] 'more and more.'—*čulo*, properly *čhulo* 'little, few,' is from Skr. k š u l l a ḥ 'little,' apparently a variant of k š u d r a ḥ 'puny, little.'—*zkrátka*, Cz. id. [*jekhe laveha*] 'in short.'—*roztrúšená*, Slovak r o z t r ú š e n ý [*buχl'ārdo*] 'spread out.'

§ 4. *poχázinav*, Cz. p o c h á z í m [*som ūlo*] 'derive, arise.'

§ 5. *šleχticis*, Cz. š l e c h t i c [*bāro raj*] 'nobleman.'—*pozvano*, Cz. p o z v á n [*vičindo*] 'invited' (*akhardo* does not occur).—*slavnost'a*, Cz. s l a v n o s t [*bāro keriben*] 'celebration.'—*hrabjetos*, Cz. h r a b j e [*raj*] 'count.'—*kór*, Ger. g a r [*inke buter*, *najbuter*] 'especially.'—*hrajinav*, Cz. h r á t [*bašavav*] 'play.'—*husli*, Slovak h ú s l ' a [*lahut'i*] 'violin.'—*zalíbinav man*, Cz. z a l í b i t s e [*avav kamlo -tar*] 'began to appeal to.'—*zámkos*, Cz. z á m e k [*rajkāno kher*] 'castle.'—*rodina*, Cz. id. [*kher*, *neskre as* pl. noun] 'family.'

§ 6. *byt*, Cz. id. [*kherorro*] 'dwelling.'—*dávinenas přednost'a a prirodake*, Cz. d á v a l i p ř e d n o s t p ř í r o d j é [*kamenas buter te ḑiven avri e forostar*] 'they preferred the countryside.'

Éhas k'o báre veša jek virta. Éhas leske čaj, ale leskeri
Byla u velkých lesů hospoda. Měl dceru, ale (jeho)
na-has vlasno. Dyž pes kamlas te sovlachárel, tak lakero dad[2])
nebyla vlastní. Když se chtěla vdávati, tak její otec
na-has rádo.
nebyl rád.

Pheňďas peskereske pacholkoske, kaj te vičinel Marjanka
Řekl svému pacholkovi, aby zavolal Marjanku
peha pre mouranka: „De andre mre grasten a e Marjanka
s sebou na mech: „Zapřáhni mé koně a Marjanka
džala tuha, odoj la našav. An mange pre ukázka, kaj tuke te
půjde s tebou, tam ji zabij. Dones mi na ukázku, abych ti
paťav, čin lakere vast avri a lakeri čib, kaj odova ť avel čáčo
věřil, uřízni její ruce a její jazyk, aby to bylo pravda
te la našaďal."
že jsi ji zabil."

Jov avlas andr'o veš la Marjankaha; joj ňikostar na-džánlas,
On přišel do lesa s Marjankou; ona o ničem nevěděla,
až avlas andr' o veš, tak lake pheňďas, so lakero dad pheňďas,
až přišla do lesa, tak jí řekl, co její otec řekl,
kaj lake odova te kerel. Marjanka diňas pes andr'o roviben.
aby jí to udělal. Marjanka dala se do pláče.
Klečiňďas pr'o čanga a diňas pes andr'o roviben. Jov la diklas
Klekla na kolena a dala se do pláče. On ji měl
but rádo, ada pacholkos. Tak éhas leske líto,[2]) *tak pheňďas*
velmi rád, tento pacholek. Tak bylo mu jí líto, tak řekl
lake: „Me tuke odova na-kerava. O vast tuke mosi te činav,
jí: „Já ti to neudělám. Ruce ti musím useknouti,
ale čib na-činava. Éhi manca o khúroro[3]), *činava ada khúroreske*
ale jazyk neuseknu. Jest se mnou hříbě, useknu tomuto hříběti
e čib avri, kotróro ánava tre dadeske, jov odoleske paťala. Ale tu
jazyk, kousek donesu tvému otci, on tomu uvěří. Ale ty

Éhas k'o báre veša jek virta. Éhas leske čaj, ale leskeri
Byla u velkých lesů hospoda. Měl dceru, ale (jeho)
na-has vlasno. Dyž pes kamlas te sovlachárel, tak lakero dad[2])
nebyla vlastní. Když se chtěla vdávati, tak její otec
na-has rádo.
nebyl rád.

Pheňďas peskereske pacholkoske, kaj te vičinel Marjanka
Řekl svému pacholkovi, aby zavolal Marjanku
peha pre mouranka: „De andre mre grasten a e Marjanka
s sebou na mech: „Zapřáhni mé koně a Marjanka
džala tuha, odoj la našav. An mange pre ukázka, kaj tuke te
půjde s tebou, tam ji zabij. Dones mi na ukázku, abych ti
paťav, čin lakere vast avri a lakeri čib, kaj odova ť avel čáčo
věřil, uřízni její ruce a její jazyk, aby to bylo pravda
te la našaďal."
že jsi ji zabil."

Jov avlas andr'o veš la Marjankaha; joj ňikostar na-džánlas,
On přišel do lesa s Marjankou; ona o ničem nevěděla,
až avlas andr' o veš, tak lake pheňďas, so lakero dad pheňďas,
až přišla do lesa, tak jí řekl, co její otec řekl,
kaj lake odova te kerel. Marjanka diňas pes andr'o roviben.
aby jí to udělal. Marjanka dala se do pláče.
Klečiňďas pr'o čanga a diňas pes andr'o roviben. Jov la diklas
Klekla na kolena a dala se do pláče. On ji měl
but rádo, ada pacholkos. Tak éhas leske líto,[2]) *tak pheňďas*
velmi rád, tento pacholek. Tak bylo mu jí líto, tak řekl
lake: „Me tuke odova na-kerava. O vast tuke mosi te činav,
jí: „Já ti to neudělám. Ruce ti musím useknouti,
ale čib na-činava. Éhi manca o khúroro[3]), *činava ada khúroreske*
ale jazyk neuseknu. Jest se mnou hříbě, useknu tomuto hříběti
e čib avri, kotróro ánava tre dadeske, jov odoleske paťala. Ale tu
jazyk, kousek donesu tvému otci, on tomu uvěří. Ale ty

Die gestrichelten Vokale sind lang: bár, bahr; mérav, mehrav; jív, jihw u. s. w.

Čárkované vokály jsou dlouhé: *bár*, bahr; *mérav*, mehrav; *jív*, jihw atd.

Anmerkung. Der Rome nimmt auch fremde Laute auf; z. E. das čechische č und ř: světindos (swětil) er feyerte; mořos (moře) das Meer.

Poznámka. Rom přijímá i cizí zvuky; např. české *ě* a *ř*: *světindos* (*swětil*) on světil; *mořos* (*moře*) moře.

Daniel: *beř* < *berš* „rok“

I ist das feine franz. *il* in *soleil*: zoráľóvav.

ľ je jemné franc. *il* v *soleil*: *zoráľóvav*.

Éhas k'o báre veša jek virta. Éhas leske čaj, ale leskeri
Byla u velkých lesů hospoda. Měl dceru, ale (jeho)
na-has vlasno. Dyž pes kamlas te sovlachárel, tak lakero dad[2])
nebyla vlastní. Když se chtěla vdávati, tak její otec
na-has rádo.
nebyl rád.

Pheňďas peskereske pacholkoske, kaj te vičinel Marjanka
Řekl svému pacholkovi, aby zavolal Marjanku
peha pre mouranka: „De andre mre grasten a e Marjanka
s sebou na mech: „Zapřáhni mé koně a Marjanka
džala tuha, odoj la našav. An mange pre ukázka, kaj tuke te
půjde s tebou, tam ji zabij. Dones mi na ukázku, abych ti
paťav, čin lakere vast avri a lakeri čib, kaj odova ť avel čáčo
věřil, uřízni její ruce a její jazyk, aby to bylo pravda
te la našaďal.“
že jsi ji zabil.“

Jov avlas andr'o veš la Marjankaha; joj ňikostar na-džánlas,
On přišel do lesa s Marjankou; ona o ničem nevěděla,
až avlas andr' o veš, tak lake pheňďas, so lakero dad pheňďas,
až přišla do lesa, tak jí řekl, co její otec řekl,
kaj lake odova te kerel. Marjanka diňas pes andr'o roviben.
aby jí to udělal. Marjanka dala se do pláče.
Klečiňďas pr'o čanga a diňas pes andr'o roviben. Jov la diklas
Klekla na kolena a dala se do pláče. On ji měl
but rádo, ada pacholkos. Tak éhas leske líto,[2]) *tak pheňďas*
velmi rád, tento pacholek. Tak bylo mu jí líto, tak řekl
lake: „Me tuke odova na-kerava. O vast tuke mosı te činav,
jí: „Já ti to neudělám. Ruce ti musím useknouti,
ale čib na-činava. Éhi manca o khúroro[3]), *činava ada khúroreske*
ale jazyk neuseknu. Jest se mnou hříbě, useknu tomuto hříběti
e čib avri, kotróro ánava tre dadeske, jov odoleske paťala. Ale tu
jazyk, kousek donesu tvému otci, on tomu uvěří. Ale ty

§. 30. Der Infinitiv mangelt; wird aber durch die Conjunctions- Partikel te ersetzt. Steht das bestimmende Verbum im Präsens, so muß der Infinitiv in der Zahl und den Personen mit jenen übereinstimmen:
Ich will gehen, du willst gehen, er will gehen.
kamav te xav, kames te xas, kamel te xal.
wir wollen gehen, ihr wollet gehen.
kamas te xas, kamen te xan.

§ 30. Infinitiv chybí; je ale nahrazen konjunkční částicí *te*. Stojí-li určované sloveso v prézentu, pak se s ním musí infinitiv shodovat v čísle a osobách:

Chci jít, chceš jít, chce jít.

kamav te xav, kames te xas, kamel te xal.

chceme jít, chcete jít.

kamas te xas, kamen te xan.

Steht aber das bestimmende Verbum in einer anderen Zeit, so wird für den Infinitiv die 3te Singular-Person des Präsens gesetzt:

Er ist betteln gegangen: geſas te mangel.

Ich will ihn stehen lassen: me les kamav te mukav te terdol.

Ich werde schlafen gehen: xava te sovel.

Gib mir zu trinken: de mange te pijel.

Pokud ale stojí určované sloveso v jiném čase, pak je za infinitiv dosazena 3. singulárová osoba prézenta:

Šel žebrat: *geľas te mangel*.

Chci ho nechat stát: *me les kamav te mukav te terďol*.

Půjdu spát: *xava te sovel*.

Deji mi napít: *de mange te pijel*.

bibliografie

Andrš, Zbyněk. 2013. Česko-moravské nářečí romštiny v tištěných pramenech 19. století: povaha a geneze textů, pohnutky k jejich vydávání a biografické poznámky k autorům. *Český lid* 100(4): 469–479.

Beníšek, Michael. 2004. Indolog Vincenc Lesný a romistika. *Romano džaniben* 11(3): 145–174.

Elšík, Viktor. 2003. Interdialect contact of Czech (and Slovak) Romani varieties. *International Journal of the Sociology of Language* 162: 41–62.

Horváthová, Jana. 2005. Meziválečné zastavení mezi Romy v českých zemích (aneb tušení souvislostí). *Romano džaniben* 12(3): 63–84.

Lípa, Jiří. 1962. K málo známému úseku činnosti A. J. Puchmajera (Puchmajerova ciganologická práce Románi Čib). *Acta Universitatis Carolinae, Philologica, Slavica Pragensia* 4. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd. 697–706.

Nečas, Ctibor. 1990. Dr. Rudolf von Sowa (1853–1900). *Forum Brunense* 3: 163–168.

Šebková, Hana – Žlnayová, Edita. 1997. Rukopisné poznámky českého romisty faráře Josefa Ješiny (1824–1889). *Romano džaniben* 4(3–4): 133–140.